

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 30. LISTOPADU 1932

ZA KČ 2.—

Jak se vede kapitalismu

FERD. PEROUTKA

Pravice a levice v hospodářství

JIŘÍ HEJDA

Pokolení, jež nezná pomeranč

STULTUS

Závodiště na ulicích

M. HONZÍKOVÁ

Promarněný čas

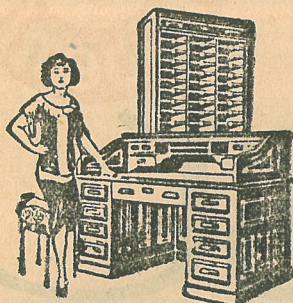
Revoluční zásah?

My nemluvíme, my jen střílíme — Strany a jejich kritikové — Všehrd 1933
Český Comstock na obzoru? — Sokol a sport — Ještě řeči do prázdna — Umění
v záři svobody — Funkce a mandát — Pracující manželky stát. zaměstnanců

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

**Obležení nové
vzorkovny a údiv**

nad levnými cenami amerického kancelářského nábytku
la proved. od fy

J. Klíma,

PRAHA II., Vodičkova 22. Telefon 295-02

Výhodné platební podmínky!

Očima ženy viděny

a se značnou upřímností
zpodobený svět odhaluje
naše čelná dramatická
umělkyně

Olga Scheinpflugová
ve svém novém románu

DVĚ Z NÁS

308 stran

Brož. Kč 35-

Váz. Kč 47-

Obálka M. Toyen

Dodá vám každý knihkupec a

FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ, PRAHA

Nová básnická kniha

Josef Hora

**TONOUcí
S T Í N Y**

BALADY A JINÉ BÁSNĚ

108 stran. Brož. Kč 20-., váz. Kč 30-.

Prvních 50 číslovaných a autorem
podepsaných výtisků na simili
japanu v celokožené vazbě Kč 80-

Dodá vám každý knihkupec a

FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ - PRAHA

OBSAH 47. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: JIŘÍ HEJDA: Hospodářská diktatura. — **KLAD:** Boj o platy a co s tím souvisí. — **JAROSLAV JAREŠ:** Umění v záři svobody. — **Hovory s nakladateli.** — **STULTUS:** Pokolení, jež nezná pomeranč. — **Návrat ke státně zaměstnaneckým kaucím?** — **Zisk,** — **Kibicové revoluce.** — **Co by Praha mohla udělat pro nezaměstnané.** — **Řeči do prázdna.** — **Pracující manželky státních zaměstnanců.**

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNĚ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Jak se vede kapitalismu

Půldruhého roku trvá krize v pravé, hluboké své trpkosti, a kapitalismus ještě nezkrachoval před našima očima; ještě nikde neušli nesnázím socialisací, ještě nikde neuvěznili nějakého kapitalistu. To udělalo na některé lidi velký dojem, i vylézají zase na světlo boží, které z rozpaků na nějakou dobu opustili, a odvažují se zase vyjadřovat se, jako by krize kapitalismu vůbec nebylo. Dělá to dojem také na některé socialisty, ku podivu i na mladé socialisty, kteří jsou tak rozmrzelí, že píší o krachu kapitalismu už jenom v uvozovkách a vysmívají se z důvodů nesplněného proroctví jiným i sobě.

Opravdu, ačkoliv situace byla pro vyslyšení socialistického poselství nejpříznivější, a ačkoliv i hrdí průmysloví kapitáni připouštěli v soukromí, že mají pocit, jako by se půda houpala pod nohama, protikapitalistickým silám nepodařil se žádný průlom. Překoná-li kapitalismus tuto krizi — a není už pochyby, že ji překoná — půjde do staronového života bez podstatných změn. Bude se zase vyrábět podle čistého principu výtěžkového, neobtěžovaného pořádací mohutností rozumu, neřízeného žádným plánem. My, kteří jsme vykládali o nezbytnosti hospodářství plánovitého, budeme možná na nějakou dobu i vypadat jako usvědčení žvanilové. Na jak dlouhou dobu? V tom je podstata otázky. Zlo se vrací, a tak dokonale právě se projeví zlo nespořádané kapitalistické výroby se vrátí. Jak dlouho potrvá budoucí konjunktura, jejíž slabounké náznaky, ne, nikoliv náznaky, nýbrž jen tuchy přiměly mnohé, aby si začali mnout ruce, kteréžto činnosti už skoro odvykli? Jestliže nic podstatného nebude napraveno, můžeme čekat, že půjde se slepě do krize budoucí. Až výroba na nějaký podnět roztočí všechna svá kola a uvede do pohybu všechny své běžící pásy a znovu rozpoutá všechnu svoji vyspělou strojovost, jak dlouho bude trvat, než skladiště budou opět přeplněna? Slyšíce, že bylo počato dítě konjunktury, myslíme už na jeho holou lebku. Zaměstnati plně výrobu tak rozmáchlou může jenom lidstvo s dosti vysokou životní úrovní průměru. Už i automobilů vyrábí se tolik, že boháčů zřejmě nestačí, aby je skupovali. Masa se produkuje tolik, že by boháčů musili mít čtyři žaludky, aby je snědli, knih tolik, že by musili čísti ve dne v noci. Od mýdla až po látky a dekorační předměty je dnešní výroba zařízena na takové chrlení produktů, že buď bude ve svém rozmachu korigována, tlumena a omezována periodickými zhoubnými krisemi, nebo se podaří rozšířit konsum těchto věcí do širších vrstev než dnes. Ale může se to podařit čistému kapitalismu? Jeho obratnost a vynalézavost ho uvádí do nesnázi. Šat dnešního konsumu tísní mohutné svaly výroby. Pokud výrobnosti se týká, dosáhl kapitalism stupně mistrovského, a sovětské Rusko se od něho pozorně učí. Ale je schopen vyrobit tolik, že by to stačilo pro lidstvo s potřebami, jaké bude mít roku 2000, a je nucen vtěsnat tento mohutný proud výrobků do

těsného koryta konsumní schopnosti r. 1932. Bez rozšíření konsumní základny nikdy nemůže kapitalistická výroba rozpoutati všechny své síly, bude musit zdržovat technický pokrok, majitelé továren budou musit ve svých safech úzkostlivě ukrývat vynálezy, které by mohly život ulehčit, ale které by se za tohoto řádu změnilly v jeho neštěstí.

Kapitalistická výroba nedovede si získati dosti solidní půdu spotřeby pod sebou. Mnoho vyrábět málo konsumentům je jako zpívat hluchým a malovat pro slepé. Právě v dokonalosti a genialitě moderní výroby jsou skryty podmínky budoucí krize, jestliže se k té chytrosti, kterou máme, nepřidruží také genialita ve vytváření silného konsumu. Čím lépe a čím více bude kapitalismus vyrábět bez změny v ostatních věcech, tím více nesnází si nakonec připraví.

Existuje komunistická teorie, podle níž mají se všechny výrobky nakupit na jednu hromadu, z níž se každému vydá podle jeho potřeb. To je idyla a to by zajisté bylo schopno dokonale zajistit stránku konsumní, ale při dnešním stavu lidstva, při psychologické jeho tradici by to zase způsobilo tolik obtíží na straně výroby, že by nic nebylo získáno. Sovětské Rusko poskytuje obraz takového konsumu, jenž by byl schopen do nekonečna se rozšiřovat, neboť lidské potřeby jsou neohraničitelné a je-li jim dána volnost, rozlijí se jako moře. Ale právě pro vzniknutější nedostatky na straně výroby, které souvisí s tím, že vždy špatně pochodí, kdo se snaží lidskou povahu násilně a najednou přeměnit, rovnováha byla porušena jiným způsobem. Upadne do Scylly, kdo chce se vyhnouti Charybdě. Je-li poměr výroby a spotřeby v kapitalistickém světě poměrem mohutného proudu k úzkému řečišti, protéká zase širokým ruským údolím konsumu nepatrná říčka výroby, sotva stačící zavlažit své okolí.

Mohutnost technických sil, skrytá v kapitalismu a ustavičně vybuchující, může jen tenkrát dále se rozvíjeti, bude-li se současně vyvíjeti i sociální podklad. Věřím, že tam, kde síly socialistů samy to nesvedou, důsledky technického pokroku přemění svět. Nikoliv konec krize kapitalismu, nýbrž konjunkturální přestávka v krizi přijde. Máme mladou techniku a staré sociální řády. Uvésti to v soulad nelze bez použití prvků nekapitalistických.

Samotný kapitalismus není dnes už schopen ani rozřešiti otázku nezaměstnanosti. V Americe i Evropě trápí se armády nezaměstnaných, o nichž se jednou, dosti brzo, objeví, že nejsou jenom přechodným krisovým zjevem, nýbrž zjevem normálním ve světě, kde technické možnosti omezily kvantum práce, jež se vyžaduje od rukou lidských, a kde nebylo učiněno opatření, aby zbylá práce byla rozdělena rovnoměrně. Zkrácení pracovní doby je cíl, ke kterému ještě nejdříve dojdeme.

Teoretikové kapitalismu si neuvědomují, jak velmi byla podryta důvěra v řád, mimo který si nic jiného pomyslet nedovedou. Morální krise kapitalismu v myslích lidských není o nic menší než krise hmotná. Zpustošením, které kolem sebe vidíme, ztratil kapitalismus autoritu i u těch lidí, kteří přijímávali jevy světa s myslí nehybnou. Krise vytrýbila kritické schopnosti masy.

Nerad bych, aby někdo pojal tyto řádky jako proklování rychlé a snadné změny. V žádné podobné věci ještě nepřeběhlo lidstvo celé schodiště několika skoky, nýbrž postupovalo vždy stupeň po stupni. Také kapitalismus nebyl přes noc zaveden dekretem, nýbrž v dlouhých desetiletích a přirozeným vývojem věcí. Nejinak vznikne nový řád společenský a hospodářský. Demokracie je forma, která pro volnost, již poskytuje, nejlépe zajistí vítězství přirozenosti. Právě proto nemají se přívrženci budoucnosti demokracie obávat, ani jí opovrhovati. Neboť ke změně pracují všechny přirozené podmínky hmotné i duševní. Jen směr, zakládající se na násilnosti nebo nepřirozenosti, měl by důvody, aby se demokracie strnil.

F. Peroutka.

poznámky

Promarněný čas

Bojíme se, že kdybychom se moc rozepisovali o věcech, jež máme na mysli při slovech o promarněném čase, neuvarovali bychom se poznámek neuctivých a snad také beznadějných. Proto bude lépe připomenout jen několik faktů a ponechat každému, aby si o nich myslel, co chce. Má to i tu výhodu, že si snad budou čtenáři myslet i takové věci, které bychom se ani neodvážili napsat. Nuže:

Je to už dva měsíce, co vláda jmenovala komisi pro hospodářství veřejné správy a splnila tak předpis zákona z roku 1924, který až dosud všechny předchozí vlády ignorovaly. Ta komise byla jmenována, ale dosud se nesešla, ačkoliv se připravuje rozpočet na rok 1933 a už do tohoto jednání mohla zdárně zasáhnout. Nesešla se, protože vlastně její jmenování bylo jen předstíráno. Vláda totiž určila, kdo v ní bude ze státních úředníků, ale dva měsíce se nemůže dohodnout o tom, kdo v ní bude zastupovat odborové organizace politických stran a kterých stran!

Pan ministr dr. Šrámek je už od roku 1929 ministrem pro sjednocení zákonů, a bylo jeho předchůdci i jemu uloženo, aby vypracoval zákon o kompetenci ministerstev, jímž by stát získal na hybnosti administrativy i na penězích. Dosud však jsme neslyšeli ani od pana ministra ani od jeho resortu jediného slova o tom, že by se za ta léta někdo touto svěřenou prací zabýval. Zjednodušení kompetenci a kompetenční spory ministerstev znamená pro stát nespornou úsporu. Zdá se, že na šetření v těchto věcech nemá nikdo zájmu, když ministerstvu unifikační nebyla jeho povinnost ani připomenuta.

Jako velký vynález na urychlení státních staveb a prací byla před dvěma roky ustavena tak zvaná státní investiční komise. Sešla se však třikrát, čtyřikrát, nacež neslyšně vypustila duši. Jméno této komise přímo nabízí myšlenku, že právě v této době, kdy bylo třeba značně omezit výdaje na státní investice, jimiž se měla lidem opatřit práce, měla by mít tato komise plně ruce práce. Nejen aby všechny práce urychlovala, ale aby také dala hlavy dohromady a přemýšlela o tom, jak za málo peněz pořídit prací co nejvíce.

V létě se rozešel parlament proto, že se strany nedohodly s vládou o Kontrolní a úsporné parlamentní komisi. Reklo se tehdy „hned po prázdninách“. Dnes je konec listopadu, ale ani se o té komisi nešeptlo, kromě několika agitačních připomínek, že ta nebo ona strana na jejím ustavení trvá. Zatím se sešla ve sněmovně jedna porada o této věci (na začátku minulého týdne), ale jak se sešla, tak se rozešla. Samozřejmě, že také tato komise nebo lépe řečeno zejména ona mohla by státu přinést užitečné úspory.

A konečně: Někdy na jaře dala vláda zmocnění ministru financí, aby ve svém úřadě zřídil nějakou zvláštní instanci, která se bude starat o to, aby u některých úřadů nezařadil nadbytek úřednictva, zatím co u jiných je úředníků málo. Týkalo se to hlavně železnic, kde každý o nadbytku úřednictva ví. Přebyteční měli být přeřazeni k finanční správě, aby mohla rychleji předepisovat a vymáhat daně, a právníci měli jít k soudům. Uplynulo pár měsíců, a neslyšeli jsme ještě ani o jednom nezaměstnaném úředníkovu ministerstva železnic, který by byl dostal nové služební určení, v němž by mohl být státu užitečný.

Řekli jsme si, že je lépe o těchto věcech se mnoho nerozepisovati. Přece však aspoň otázku: Kdo toto počínání, které by se nehodilo ani do zlatých časů nadbytku, natož do roku nejtěžší hospodářské a státně-finanční krise, kdo a komu to jednou zodpoví?

gg.

Revoluční zásah?

Způsob, jakým rozpočtová sedma se ujala své práce, jak jí dokončila, vyvolal potlesk v politických lavicích. Jest to potlesk zasloužený. Nejen proto, že radikálními škrty, jdoucími do set milionů, hodně narovnal pokřivený rozpočet, ale i proto, že tentokrát mnohý a silný škrť šel přes položky, které až dosud jednotlivé politické strany považovaly za nollí me tangere. Jest dobře, že rozpočtová sedma za svoji práci byla pochválena. Některé listy si povzdychly: Škoda, že s tímto nápadem se nepřišlo před lety! Kolik peněz se mohlo ušetřit. Jiné listy vyslovily přání, abycho aspoň pro příště použili vzoru, který tu postavila rozpočtová sedma. K. Z. Klíma vidí v celé práci rozpočtové sedmy „revoluční zásah“, oceňuje tak vítězství nároků, které si činil parlament na účast při sdělávání rozpočtu, které až dosud parlament uplatňoval marně.

Není to snižování významu práce rozpočtové sedmy, když její práci, její smysl nepovažujeme za „revoluční zásah“. Věc jest jednodušší: toto právo vlivu na rozpočet měl parlament od prvých chvil svého života. Ale tohoto práva nikdy pro sebe příliš bouřlivě nereklamoval. U nás jest vláda jakýmsi parlamentním výběrem. Nelze tedy mluvit o tom, že by vláda mohla uprání parlamentu jeho rozpočtové právo. Stalo-li se tak, stavěla-li vláda parlament před hotový rozpočet, bylo to možno jen tím, že si to parlament nechal líbit. Náš parlament jest v některých věcech příliš nedůtklivý. Četli jsme, že se nestará dosti o spojení parlamentu s nádražími (autobusem, električkou). Ale tam, kde má uplatňovati své základní právo, právo rozpočtové, byl velmi líná. Proto ten jásot, že najednou rozpočtová sedma může mít takový vliv na rozpočet, jest nepřilíš lichotivý pro parlament. Toto právo měl parlament vždy. Toto právo nebylo však respektováno, protože parlament se o to v celku nestaral. Přijímal rozpočet tak, jak mu byl předložen. Proto nejde o nějaký „revoluční zásah“. Tam, kde někdo začne uplatňovati právo, které má, které mu nikdo nesmí vzít a upřít, nelze mluvit o revolučním zásahu. V. G.

My nemluvíme, my jen střílíme

Vypravuje se, že kteréhosi vysokého byrokrata z presidia ministerské rady se ptali, proč že vláda neúčinná ve sněmovnách prohlášení o krvavém zakončení exekuce v Polomce na Slovensku, a on na to udělal cynický vtip: „My nemluvíme, my jen střílíme.“ Ten pán trefil do černého, neboť mlčení vlády mohlo vskutku působit takovým dojmem. Nač mluvit, když četníci mají pušky?

Doufejme, že vláda sama nakonec uznala svou chybu a že je si vědoma toho, že ji už nesmí nikdy opakovat. Uznala to jaksí sama, když její šéf nakonec smluvil s předsedy poslaneckých klubů koaličních stran, že podají dohromady interpellaci a vláda na ni odpoví aspoň písemně a dodatečně. Dojem, že tu byl ignorován parlament, že se tu nerespektovalo rozčlenění veřejnosti, která ukázala více citlivosti ke dvěma zmařeným životům než vláda, ten nelze už ovšem smazat. Neboť kdy už jindy je vláda povinna v parlamentě smluvit, když ne při takové příležitosti, jako je Polomka?

Přáli bychom si mít trochu víc jistoty, že také vláda pro své jiné starosti nezapomene najít vhodný způsob, jak jinak než puškami čelit, jímž jednoho dne zakřikne komunistům, hledajícím všemi směry, kde by využili těžké doby pro svou agitaci. Ani pak, až komunisté vyčienichají to místo, které se jim bude zdát vhodné pro novou srážku demonstrantů s četníky, bychom nechtěli slyšet vtip, že vláda nemluví, ale jen střílí. Veřejnost právem čekala od vlády ubezpečení, že je si tohoto nebezpečí vědoma a že dovede zabránit tomu, aby ona mlčela a mluvily četnické karabiny. Nemůžeme uvěřit, že by

bylo tak nesnadné, aby státní aparát nevěděl nebo aspoň nevyčítal, kde komunisté co chystají. Ví se to skutečně zpravidla předem. Nebude snad neskromné žádat, aby vláda také předem věděla, co udělá, aby četníci nemuseli střílet. M. N.

Strany a jejich kritikové

Když padlo slovo: s o f o k r a c i e, ostře namířené proti politickým stranám, vyšlo několik článků na obhajobu politických stran. Ta doporučovaná sofokracie v tomto případě není ničím jiným než hezky zabaleným nadáváním na politické strany a proto mají pravdu ti, kteří ukazují na nutnost politických stran v moderní demokracii. Už Havlíček — u nás — dokazoval nutnost politických stran. Jsou nezbytným orgánem v systému politické práce. Jest u nás mnoho těch, kteří se chtějí přizívit na tomto nadávání politickým stranám. Ale ten, kdo by se jim dal zlákat, byl by na tom hůře než ten, který se dostal z louže do bláta. Není hned tak strana, která se tak zlobí na naše stranictví, jako národní demokracie. Nikdo u nás — vyjma fašistů a p. Stříbrného — nenařiká na přebujelé stranictví, jako národní demokracie. A přece je to strana ze všech nejstranovatější, strana, která myslí jen na sebe, za úzký okruh hospodářských zájmů, které má hájit. Politické strany mají mnoho vad; ale jsou lepší ti, kteří jsou proti stranám, chtějíce, aby se lidé k nim přidali, aby si mohli založit novou, svoji stranu?

Nadávání na politické strany nepomůže, jako vůbec nepomůže nadávání. V tom budeme souhlasit s těmi, kdož hájí politické strany, jejich nutnost. Ale z toho, že politické strany jsou nutností v moderní demokracii, nesmějí politické strany zpychnout. Přesvědčení o nutnosti politických stran neznamená ještě, že musíme souhlasit s povahou našeho stranictví a formou i obsahem jednotlivých stran. S jedné strany je tu potřeba, aby ti, kdož jsou nespokojeni se stranami, snažili se o jejich změny k lepšímu, na druhé straně strany musí si říci, že mnoho z kritiky našeho stranictví jest odůvodněno. Musí si uvědomit, že jednotlivci budou souhlasit se základní myšlenkou té či oné politické strany, ale nebudou souhlasit se stranou tehdy, když se vzdaluje svého poslání, když slouží osobám i věcem, které se základním posláním stran nemají ničeho společného. Strany jsou nutné; ale nebylo by dobře, aby proto strany zpychly. Nejsou totiž nutné v dnešních formách a s dnešním obsahem. Se stranami je to jako s lidmi. Rodí se i umírají. I strany stárnou a umírají, aby myšlenky, které je vyvolaly, si našly jiné formy, jimiž se hlásí o právo na život a uskutečnění. Dnešní politické strany v mnohém propadly samoučelnosti. Prostému straníku by se kolikrát zatočila hlava, když by viděl, za co vše se bije jeho strana, mnohdy za něco, co s posláním strany nemá nic společného. Strany za sebou táhnou balast různých zájmů, které s myšlenkou, které strana má sloužit, nemají nic společného. Strany hodné propadly vědomí své moci, zapomínajíce, že konec konců tato moc je závislá jen na tom, jak této moci dovedou využít pro svoji myšlenku. V dnešních stranách je mnoho nespokojenosti, a to nespokojenosti oprávněné. Je potřeba, aby strany se s touto nespokojeností poctivě vyrovnaly otevřenou diskusí ve své domácínosti. Jsou tím vinní i straníci. Bručí na své strany, skoro každého něco bolí. Ale to se říká mimo schůze, a tam, kde se tyto věci mají vyřizovati, je ticho, nejvýše některý bouřlivák žádá změnu. Je potřeba, aby straníci si uvědomili, že konec konců jsou to oni, kteří tvoří stranu. Budou-li zticha a bručet nejvýše doma, bude to ve stranách čím dále horší. Strany by byly o hodně lepší, kdyby tomu chtěli straníci. V. G.

Všehrd 1933

Letos s nebyvalou energií byl veden boj o největší český fakultní spolek Všehrd. Z kdysi odborových bojů stal se boj čistě politický, což však samému spolku není nějak obzvláště na škodu, ježto politická skupina, jež je u moci, snaží se vždy pracovat co nejlépe, aby nebylo proti ní faktických námitek. Námítky tyto přirozeně zde jsou, ale hlavní otázka, o kterou se boj již dvě leta vede, a zejména letos vedl, je otázka nacionalismu a fašismu či demokracie a socialismu. Má veliký význam, jak budou orientováni budoucí soudcové, advokáti, notáři a úředníci. Proto pozornost, jaká se věnuje Všehrd, jakožto ukazateli (snad jedinému jen poněkud spolehlivému) smýšlení mládeže, je skutečně neobvyklá.

Národní demokraté nelitovali žádných obnosů pro udržení své většiny. Svázeli mladé právníky dokonce autobusy ze všech konců Čech (Plzně, Budějovic, Nového Bydžova). Proti jejich soustředěnému a organisovanému bloku stála levice, silně ideově rozervaná a do značné míry i špatně organisovaná. Fakt, že komunisté letos se připojili k socialistickému

bloku, vyvolal určitou reakci u skupiny agrárního studentstva, která se sice přidržela levice, přece však její členové se chovali celkem pasivně, neagitovali, a jak se zdá, ani na valnou hromadu nepřišli. Také komunisté nevyvinuli celkem velkou činnost, takže blok levice se do jisté míry akčně snížil.

Hlasování o starostovi bylo zcela zmatečné. Dálo se v nepopsatelném hluku a úplně proti všem zásadám právním. Směrodatný pro poměr sil je výsledek hlasování o změně stanov, o němž hlasováno tištěnými hlasovacími lístky. Návrh na poměrné zastoupení docílil 667 hlasů, návrh národních demokratů Krouského a Fischera docílil 91 hlasů, proti jakékoli změně bylo 752 hlasů. Zde stala se tedy pozoruhodná věc. Fašisté vpadli národním demokratům do zad a apelovali na nacionální studenty, aby hlasovali proti všem návrhům. K tomu připojili se někteří praví národní demokraté, a tak za vedením národně demokratickým šlo všeho všudy 91 právníků. Přes to, že se jednalo o návrh zcela nemožný po stránce věcné i právní, je pro vedení národně demokratické mementem to, že věrní páně Hodačovi se takto počítali. Z této události vysvítá jasně, že na studentské pravici vládne Stříbrný a lidé k jeho obrazu stvoření. Odvážili se národní demokraté ve studentstvu mítí odchýlný názor od lidí Stříbrného a nezajistili si předem jejich souhlas, nedocílili ani 100 hlasů.

Levice je, jak se zdá, mezi právníky v neoddiskutovatelné menšině. Ovšem pro tento fakt nemusíme ještě věšeti hlavu. Studentstvo je skoro ve všech zemích živel extrémně reakční. Naše střední škola způsobem své výchovy, svým sklonem k oficiálnosti a svojí snahou pokud možno nemluvit o politice, je vyslovenou přípravovatelkou půdy pro národní demokraty a fašisty. 8 let se do někoho vštěpuje komposicemi i články v čítánkách onen velkohubý, chvástavý pojem národa, s nímž operují národní demokraté. Není potom divu, že Prahou udiven první semestří jdou tam, kde vše je jim dobře známo, tam, kde se pro ně něco dělá, kde mají společnost, sport a zábavu všeho druhu.

Také třída úředníků a drobných lidí, kteří ve svých dětech dodávají vysokým školám materiál, je celkem prostředí socialismu nepřívětivé. Procentuální počet levých právníků u nás je vlastně evropský unikát, vzhledem k tomu, že u jiných národů (na př. u našich Němců) je 85% všeho studentstva zfašisováno.

Vítězství ve Všehrdu neznamena vůbec vítězství v mládeži, znamená ovšem vítězství ve studentstvu. Ovšem podle ubohých projevů studentské pravice soudě, jde tu o úroveň skutečně velmi nízkou, a že ve vítězství pravice jedná se pouze o kvantitu.

Pro mládež musí být zfašisované studentstvo výzvou k tomu, aby nebyli laxní, aby z pohodlí nezůstávali za pecí, ale aby nebojácně se pustili do boje s vysokoškolským fašismem.

M. L.

Český Comstock na obzoru?

V Americe si dobyl herostratovské slávy moderní Koniáš Anthony Comstock, jehož heslo bylo „Morálka, nikoli umění ani literatura“! Literární Amerika byla dlouho zamořena puritánstvím, které začalo sice náboženskou svobodou, ale skončilo pokryteckým pronásledováním umění a zvláště literatury. Odtud chudokrevnost a laciný optimismus starší americké literatury. Teprve na troskách puritánství mohla vyrůst nová, nezmrzačená literatura, v níž se konečně současná generace mohla volně vyjádřit. Dějiny naší literatury také zaznamenávají velké škody, které natropily osudné moralistní sklony „mismusů“. Dnes genius prof. Rádl po různých dobrodružstvích v politice, náboženství a potratářství se prudec vrhá na literaturu, provokuje literární kritiky a volá do boje proti „zhoubnému lidu“, t. j. moderním spisovatelům. Rozčilovat se nad tím, že se moderní poznatky sexuální psychologie obražejí v literatuře, je právě tak nesmyslné, jako když se u nás kdysi pozastavovali nad naturalismem Zolovým, nebo když se pohoršovali v Anglii nad Ibsenem, jejichž dílo prostoupil duch „darwinismu“ a nauka o dědičnosti. Je ostatně charakteristické, co si prof. Rádl vybral z celého Stracheyho! Některé smělé formální experimenty, které — podobně jako v jiných formách moderního umění — revolučně přepínají, vzbudily v Anglii reakci, takže Walpole a s větším ještě zdarem konservativní Priestley se pokoušejí o návrat k boдрému Dickensovi a vůbec k starému typu románu. Ale nelze neuznat, že tyto experimenty rozšiřují příští možnosti románu. — Ale jde o něco jiného: Největší umění je vždy nad svou dobou a velikým je čini právě to, že v něm není tendence. Jsou literární druhy oprávněně tendenční jako satira nebo parodie, ale jinak se tendence a mravnostní záchvaty nesnášejí s nejvyšším umě-

ním. Pokud se týče útoků na kritiky, není snad ani nutno vykládat, že funkcí literárního kritika je výklad literárního díla a výchova vkusu čtenářstva, nikoli umravňování umělců a jejich publika. Hlásání nepokryté tendence v literatuře můžeme přijmout od spisovatele vtipných komedií jako je Shaw, ale nemůžeme ho stejně přijímat od zoologa-filosofa, kterého jeho stoupenci prohlašují za pokračovatele Masarykova, který však bohužel Masarykův rozvázný c o m m o n s e n s e nahrazuje zálibou v paradoxech. V.

Sokol a sport

V poslední době objevily se v tisku porůznu zprávy, týkající se jednání ČOS. se Sportovními svazy o úpravě vzájemného poměru. ČOS. věnovala se v posledních letech intenzivně provozování sportovních cvičení vůbec, zejména však cvičení ve volné přírodě. Poněvadž myšlenka sportovní s sebou přirozeně nese myšlenku závodění a poněvadž dále učitelé a vzory sokolských sportovních kroužků byly ve velké většině případů sportovní kluby, bylo logickým důsledkem, že sportovní odbory jednotlivých jednot stávaly se členy příslušných sportovních asociací. Tento stav doznal změny zásadním usnesením předsednictva ČOS., již před delší dobou publikovaným, dle něhož jednotlivé odbory sokolské nesmějí být členy sportovních ústředí. Otázka nabyla aktuálnosti tím, že v poslední době k tomuto stanovisku teoretickému přistoupil přímý rozkaz předsednictva ČOS. jednotám a odborům jejich, aby vystoupily ze sportovních svazů. Tomuto rozkazu předcházela dlouhá řada jednání ČOS. s jednotlivými svazy a s Vsesportovním výborem. Jednání tato skončila prozatím dohodou ČOS. se dvěma svazy, t. j. Svazem házené a ČAAU. Tato dohoda ovšem nebyla schválena Vsesportovním výborem a je předmětem útoku a výtek ostatních sportovních svazů.

Blížším přehlednutím situace nutno si uvědomiti, jaké názory průběhem jednání vykristalisovaly na obou stranách.

Vsesportovní výbor a všechny svazy v něm sdružené (včetně svazů shora jmenovaných) byly principiálně toho názoru, že dohoda je možná na podkladě členství buď jednotlivých sokolských odborů nebo nějakého sokolského ústředí ve svazech. Svazy si toto členství přímo přály, a zajímavé je, že zástupcové celé řady svazů prohlašují, že jim naprosto nevdají, ba že by přímo vítali, kdyby sokolští členové aktivně zasahovali do práce sportovních svazů a (z lyžařů) přímo někteří z nich prohlašují, že se neobávají ani toho, že by snad Sokolové mohli dosáhnouti průběhem doby ve svazech většiny. Zdůraznili, že princip většinový je prostě základem jich zřízení a že ostatně, doznal-li by ten který sport u Sokolstva takového rozšíření, bylo by jen správné, aby i po stránce organizační připadla zástupcům Sokolstva příslušná moc a odpovědnost.

ČOS. naproti tomu prohlašuje, že tato cesta jí není schůdná, že nechce vstupovati do svazů v té či oné formě a že nechce v nich aktivně působiti; nemajíc námitek proti členství jednotlivce ve sportovních svazech, přála by si organizační spolupráci se sportovními svazy v té formě, že by si založila pro ten který sport své vlastní ústředí a že pro společné otázky tohoto sokolského sportovního ústředí a dotýcného sportovního svazu zřízena by byla zvláštní komise na základě plné parity obou korporací, tedy jakýsi nadsvaz. Tomuto řešení ovšem staví se v cestu celá řada překážek.

Sportovní svazy jsou organizovány i mezinárodně, jsou ve většině případů celostátním ústředím, v němž zastoupeny jsou i jiné národnosti a jiné veliké svazy. Kdyby sportovní svazy akceptovaly toto řešení, došlo by k tomu, že co nevidět reklamovaly by pro sebe stejně výjimečné postavení, jaké by měla ČOS. jejich sekce německé, maďarské, jich členové z řad Orla, DTJ. atd. Představme si, že by na př. Československá asociace fotbalová, k níž náleží velká většina klubů sportovních, postavila se na stanovisko, že pokud tyto kluby mají tenisové odbory, nesmějí být členy tenisové asociace, nýbrž že utvoří z nich vlastní ústředí, pro něž bude se domáhati rovnocenného postavení s Lawn-tenisovou asociací.

Zde spočívá jádro sporu a důvod, proč sportovní svazy, mající pevnou organizaci a širokou členskou základnu, nechtějí a nemohou přistoupiti na takové řešení, na jaké přistoupila na př. ČAAU. Podle dohody s touto Uníí existuje samostatná registrace atletů sokolských a samostatná registrace atletů Unie. Obě korporace navzájem uznávají tuto registraci a povolují styk členstva. Pro společné otázky je společná paritní komise a je to tedy v podstatě zastřena Unie dvou svazů: sokolského a sportovního. Poněvadž mezinárodně reprezentuje atletiku ČAAU., stanou se sokolští borci, kteří by chtěli mezinárodně startovat, přímými členy ČAAU. Vrátime-li se při této příležitosti k debatě, rozvířeně o tom, zdali zmíněné dvě asociace mají uzavřítí tuto zvláštní dohodu s Českou obcí sokolskou či nikoliv, nutno říci asi toto: situace byla taková, že

snaha dosíci za každou cenu dohody s ČOS., od níž si slibovaly posílení organizační, je zcela pochopitelná, bohužel zástupci těchto korporací při poradách Vsesportovního výboru nevyhradili si svoje stanovisko a v zásadě přijali stanovisko Vsesportovního výboru, ale v praxi je nedodržovali. Nelze se tedy diviti ani Vsesportovnímu výboru, že tento postup vytýká, poněvadž při všech dalších jednáních odvolává se ČOS. zcela přirozeně na to, že ono řešení, které ostatní svazy považují za nepřijatelné, bylo přijato a skutečně prováděno. V těchto dvou případech je velmi obtížno dělati v tomto sporu i teoreticky rozhodčího. Lze pro obě stanoviska najíti ještě celou řadu dalších důvodů, jedno je však jisté:

1. že neprospívá věci, aby byly zatahovány do diskuse útoky ryze osobní,

2. že v řešeních, navrhovaných ČOS., tkví pro sportovní svazy do budoucna veliké nebezpečí v destrukci jich, ježto už v několika případech bylo jinými tělovýchovnými korporacemi naznačeno, že se budou domáhati stejných výhod, jaké budou poskytovány ČOS., anebo že jako tato půjdou svou vlastní cestou.

S tohoto hlediska lze jenom vítat, že zástupci Svazu lyžařů ve smyslu usnesení svých orgánů, snažili se otázku členství přesně objasnit; je pošetilé uvalovati na ně odium, že zavinili vystoupení sokolských jednot, když, jak známo, příslušné zásadní usnesení ČOS. bylo učiněno před více než rokem a dochází pouze nyní k jeho realizaci.

Že tento fakt není na prospěch jedné ani druhé straně, je jasné. Nutno doufati, že vedení ČOS. přece jenom prozkoumá, zdali jeho stanovisko je správné a změní své rozhodnutí.

To platí zejména v případě Svazu lyžařů, poněvadž separátní lyžařská organizace sokolská by jen oslabilá posici vůči silné německé lyžařské organizaci u nás. Nehledě k tomu, postup vedení ČOS. jeví se nám v tomto případě dvojnásob nevhodným proto, že spolupráce sokolských jednot a odborů ve Svazu lyžařů má svoji tradici již po několik desetiletí. V nové době, kdy ČOS. začala intenzivněji budovati sokolské lyžařství, byl to Svaz lyžařů, který dal k dispozici veškeré své pracovníky a pomáhal jí na tvoření jejich sokolských lyžařských družstev. Jestliže nyní ČOS. z něho odchází, tane nám na mysl, že se jedná trochu o nevděk. Bylo by dobře, kdyby si pánové připomněli vlastní svoji lhost, když ze Sokola odcházela v něm odchovaná Dělnická tělocvičná jednota.

V. I. Jirků.

Tisková oprava podle § 19

Není pravda, že ježdění p. místopředsedy senátu V. Donáta na jeho statek patří mezi účely, pro které předsednictvo senátu zakoupilo nový automobil; pravda je, že ježdění místopředsedy na jeho státek mezi účely takové nepatří.

Není pravda, že místopředseda senátu p. V. Donát jezdí senátním autem na svůj statek, nýbrž jest pravda, že na jeho statek jede senátní auto, v němž se p. Donát pouze veze.

Není pravda, že tisková oprava je prostředek pranepatrný, nýbrž je pravda, že je prostředek nikoliv pranepatrný.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Pravice a levice v hospodářství

(Politika a hospodářství. II.)

Generace jen politiků.

Kdo sledoval pozorně tvoření několika našich parlamentních vlád, nemohl se jistě zbaviti dojmu, že se nevyhledávají nejsilnější mužové, nýbrž že řada politických stran dává přednost lidem druhé garnitury, ponechávajíc si svoje silné muže raději v parlamentě. I toto pravidlo má ovšem výjimky. Ale jistá nivelisace směrem dolů je patrná a je také možno vysvětliti ji našimi poměry, zejména pak vztahem tak zv. pravice k levici. Naše demokracie je zatím ryze politická. Je to pochopitelné, neboť to plyne jednak z vývoje, jednak z osob, které tuto demokracii tvoří. Je třeba uvědomiti si, že nám dosud vládne

generace osob, které hledí na dvacet i více let politické činnosti, jež začala zpravidla ještě ve starém Rakousku, kde se vyvíjela především v prosazování požadavků nacionálníh. I hospodářské požadavky byly tehdy především nacionální povahy. Mužové 28. října byli vesměs politikové, politikem byl koneckonců i experimentátor Rašín. Hospodáři, pokud se objevili v revolučním Národním shromáždění, zůstali v něm jen do prvních voleb, načež se rozešli z aktivního politického života do soukromých nebo veřejných podniků.

Generace ryzích politiků má k věcem hospodářským poměr spíše citový než rozumový a je nakloněna raději experimentovat než programově tvořit. Sejdou-li se k řešení věci hospodáři protichůdných názorů, řeší ji kompromisem, vybudovaným na subjektivní pravdě každého ze zúčastněných. Každý z nich je přesvědčen, že cesta, kterou on navrhuje, je nejsprávnější, ale protože vidí, že jí nemůže prosadit, konceduje tolik, kolik je třeba, aby se přiblížil k protilehlému stanovisku svého protivníka. Kompromis politický je jiný. Tak, jak jej známe z praxe našeho politického života, postupuje se zřídka kdy tímto směrem postupného sblížení protichůdných názorů, nýbrž daleko spíše se provozuje tak zv. politický obchod, to jest vyměňování vzájemných požadavků, jak na to nedávno upozorňuje prof. Weyr. Dochází ke koncesím, které jsou věcně mnohdy naprosto neodůvodněné a protimyslné.

Tato metoda se začíná přenášeti do hospodářství, které je stále více ovládáno politikou. Viděli jsme jak proti uvolnění textilních surovin z devisorového řízení vystoupil mluvčí zemědělců a žádal v devisorové komisi, v instituci čistě hospodářské, vlastně administrativní, j u n k t i m o v á n í s uvolněním dovozu umělých hnojiv! Jedno s druhým naprosto nesouvisí. Náš textilní průmysl potřebuje bavlnu, vlnu, jutu, len a kopopí (které se u nás buď vůbec nevyrábějí nebo jen v malém množství, po případě v nedostačujících kvalitách), aby mohl vyráběti pro domácí trh a pro export. Věc je jasná. Naproti tomu není jasná otázka umělých hnojiv, resp. jejich dovozu, protože československé továrny, ať již na dusíkaté vápno nebo superfosfát, stačí nejen vyrobiti co potřebujeme, ale stačí dokonce vyrobit ještě nepoměrně více, než můžeme vůbec za nejvyšších předpokladů spotřebovat. Na tomto příkladu vidíme tedy jasně, jak se zmocňuje politika hospodářství a jak je poškozujeme.

Poměr levice k hospodářským problémům.

Řekli jsme, že jednou z příčin tohoto stavu je poměr mezi pravíci a levíci. Pravice, jak jsme upozornili v předchozí kapitole, rekrutuje se u nás většinou z vrstev výrobních, tedy ze zemědělců, živnostníků a průmyslníků, levice spíše z vrstev dělnických a úřednických, čili volně vyjádřeno — s p o t ř e b i t e l s k ý c h. Snad to souvisí s tímto v podstatě dosti přirozeným rozvrstvením, že více praktických i teoretických individualit hospodářských nalezneme na pravici než na levici. Není to ostatně zjev snad typicky československý; s výjimkou Anglie, která má právě na levici vynikající osobnosti hospodářské, shledáváme se s ním ve všech zemích světa. Naše levice však se dopouští ještě jedné větší chyby — ú m y s l n ě h o s p o d á ř e p ř e z í r á. I to má svoje zvláštní důvody, o kterých se hned chceme zmínit. Že se hospodářství vskutku věnuje v le-

vicových stranách malá pozornost, toho důkazem jsou hospodářské rubriky levicového tisku, omezené na poměrně nepatrné místo, proti rozsahu, které věnují těmto rubrikám listy pravicové.

Na levici je k hospodářům jistá n e d ů v ě r a. Její výše nebude rozumnými lidmi nikterak přeceňována, ale bylo by nerozumné podceňovat ji, nebo dokonce snad přezírat. Hospodářské problémy jsou ve své podstatě problémy složité. Věci, které, jak se zdá, možno rozetnout snadno a rychle, ukazují se při bližším prozkoumání tak spleťtité, že i zkušeným praktikům se z nich mnohdy zatočí hlava. Vzpomínám si na jednu svoji přednášku, kterou jsem měl v Brně. V debatě se přihlásil učitel a prohlásil za velkého aplausu přítomných, že nejjednodušší cesta z dnešních úvěrových potíží je — škrtnout úroky. Nač má chudý člověk platit vydržidušským bankám velké úroky, aby si bankovní ředitelé stavěli vily, nač má průmysl vydělávati jen na banky, nač se mají rolníkům eksektovat usedlosti proto, že nemohou platit 10 a 12%, když nevydělají ani polovinu? Jak jsem řekl, přítomní živě aplaudovali řečníkovi a jejich nadšení polevilo, až když jim byla položena otázka, jsou-li ochotni vzdáti se úroků z peněz, které mají uloženy na knížky ve spořitelnách a bankách, jsou-li ochotni platit vyšší daně, aby se mohly dát státní podpory všem nezaměstnaným bankovním úředníkům, a jsou-li ochotni půjčovat sami bezúročně svoje peníze továrníkům a rolníkům, po případě podnikatelům staveb, kteří bez úvěru nemohou vyrábět a zaměstnávat.

Zde šlo o věci jasné jako houska na krámě, ale v hospodářství nebývají zpravidla všechny problémy tak zřejmé a vysvětlovat laikovi souvislost mezi otázkou snížení úrokových sazeb a mezi prolongací pokladničních poukázek ze 7.5—8%, je práce velmi obtížná, protože znamená vykládati z gruntu nejen teorii národního hospodářství, nýbrž také funkci peněžního trhu. Proto u lidí, kteří nemají hospodářské erudice, po případě mají nedostatečnou erudici, setkáváme se zpravidla s ochotou řešiti věci přímočaře, lámati je přes koleno, nebo — odkládati. Bylo by možno uvésti tisíce příkladů, ale stačí upozorniti na způsob, jak se jednalo o státně-zaměstnanecké platy. Ačkoliv v roce 1930 jsme již byli v krizi a na všech stranách houstly mraky, odhlasovalo se zavedení třináctého služného. Ministr financí tehdy jistě viděl nebo alespoň měl viděti, v jakém stavu jsou státní finance a neměl tento krok připustit. Brzy na to přišla pohroma, ale opět zde nebylo ochoty podívati se problémům upřímně do očí. Kdyby se v roce 1931 byly nepatrně snížily platy státních zaměstnanců — stačilo snížení o 2—3%, které se nemuselo státi ani přímo, nýbrž mohlo k němu dojíti nepřímou cestou — nemuselo se v době psychologicky tak málo vhodné, jako je dnešní, vůbec s těmito platy hýbat. Vědělo se již letos na jaře, jak věci vypadají — přesto však se zasáhlo až v posledním okamžiku. Nemohlo to přirozeně skončit jinak než skončilo, totiž krisí vlády.

Jestliže jsme řekli, že levice má k hospodářům jistou nedůvěru, pak je to dáno také vývojem. Pravice si svoje silné individuality hospodářské vychovává už po generace. Národní hospodářství jako věda bylo po staletí hlásáním principů, které bychom mohli shrnout pod pojem kapitalismu a nehledíme-li k některým idealistům 18. století, teprve Sismondí, St. Simon a družstevníci přinesli kritiku a dali základ jinému myšlení — socialistickému. Teoretiků kapitalismu

je tedy již z tohoto prostého důvodu více než teoretiků socialismu, a pokud jde o praktické hospodářství, může se mluvit o uplatnění se socialismu ve větším měřítku teprve po válce, a to vlastně jen u podniků družstevních. Jak z teorie tak z praxe vyplývá tedy převaha pravice ve věcech hospodářských. Ohlédněme se do nejbližšího svého okolí a počítejme, kolik vedoucích osob peněžnictví, průmyslu, obchodu, dopravy, kolik vzdělaných tajemníků obchodních a průmyslových organizací se počítá k levici, a kolik z těch, kteří se k levici počítají, k ní také vskutku ideově patří. Nesmíme zapomínat, že hospodářská levice se u nás vlastně teprve tvoří. Dělalí ji noví lidé, a nedivme se, že k těmto novým lidem se jeví namnoze nedůvěra. Také levice je konservativní ve svých lidech, a tak zvaní staří pracovníci nebo tak zvaní zakladatelé se dívají právě tak koso na každého, kdo přináší jinou ideu, jako se dívají na pokrokaře na pravici.

Podceňuje se síla setrvačnosti. Necht jsou ústavní právní podklady politických stran jakkoli sporné, nesporný je fakt, že tyto strany zde jsou a že zcela ovládají politický život státu, že je v jejich rukou moc legislativní i výkonná. Politické strany jsou tudíž neobyčejně silné organismy, odolné, jak jsme viděli, proti všem nepřízním doby. Kdo chce do nich „vnášeti nového ducha“ — abychom užili technického termínu — musí si být vědom síly setrvačnosti, která je tím větší, čím větší je hmota, uvedená v pohyb. Je snazší politickou stranu rozbít než přeformovat. Přeformování musí se dít velmi opatrně a jen krůček za krůčkem. Každý organismus jeví snahu vyvíjeti se v těch formách, do kterých byl vtlačen na počátku. Mladý strom můžeme přinutit, aby rostl do výšky nebo do šíře, ale u starého stromu se nám to podaří jen po velmi tuhé a vytrvalé práci, a teprve po mnoha letech — podaří-li se to vůbec. Většina našich politických stran jsou však staré stromy, které vyrostly dávno před převratem. S čímž nutno také počítat.

Socialismus byl až donedávna — a na politických schůzích bohužel dosud je — více méně radikalizování, a to se vybíjelo především ve velkých frázích. Zde však sebral vítr s plachet socialistům všech odrůd komunismus, který v radikalizování a frázích nemůže být nikým předstižen. Přes to je ten, kdo vstává je lehaje nepoužívá přídatného jména socialistický-á-é, podezříván z přísluhování kapitalismu, za zaprodance bank a těžkého průmyslu. Protože jsou hospodářské problémy, jak jsme již řekli, velmi složité, je někdy těžko vykládat lidem, že mezi bankami a špatnými bankovními řediteli je pojmový rozdíl a že útok proti špatným bankovními ředitelům nesmí být útokem proti bankám a jejich funkci. K tomu přistupují namnoze různé osobní zájmy, které nemají se socialismem pranic společného, ale které se uplatňují tvrdošíjněji než cokoli jiného.

Odborníci v nelásce.

Levice nemá ani ráda odborníky. Ani o pravici nelze ovšem tvrdit, že by se předháněla v získávání odborníků pro politické funkce. Zdá se, že na obou stranách panuje pevné přesvědčení, že nejlepším politickým zástupcem určité třídy je příslušník této třídy. Že zemědělece musí zastupovat zemědělec, dělníka dělník, živnostníka živnostník. V praxi to vypadá tak, že zemědělece zastupuje pak tajemník nějaké zemědělské organizace, dělníka odborový sekretář a živnostníka

redaktor. Domněnka, že jen dělník může hájit zájmy dělníků, vznikla asi jednak z nedůvěry k studované inteligenci, která často přicházela z dělnických stran dělat kariéru, jednak ze zkušenosti, že v továrně byl člen závodního výboru znamenitým mluvčím a ochráncem zájmů svých kamarádů. Jenomže mezi úzkým zájmem továrny a obsáhlou rozmanitostí zájmů v parlamentě je příliš značný rozdíl. A tento rozdíl, byv přehlédnut, způsobil ono nepříjemné postavení, do kterého se pak mnohá politická strana dostala.

Chtěli bychom upozornit na opatrný výběr politických lidí, příznačný pro anglické politické strany, ale který vidíme také v daleko méně demokratické a politicky pestřejší Francii. Každá strana počítá zde s možností, že bude postavena před úkol jmenovat z vlastních řad všechny členy kabinetu. Má proto již vyhlédnuté muže pro finance, pro obchod, pro dopravu, kolonie atd. Vzpomeňme si, když Labour Party přišla po prvé k veslu, jak anglická veřejnost očekávala s napětím, jakým způsobem dělnická strana obsadí tak choulostivý resort, jako jsou finance. Ale Labour měla svého Snowdena, jednoho z nejgeniálnějších finančních ministrů, jakými se i anglická historie, na znamenité finančníky nikterak chudá, mohla kdy pochlubit.

Naše politické strany nepočítají s odborníky při obsazování ministerských křesel. Nejlepším důkazem je prohazování resortů mezi týmiž osobami. Jaký důsledek z toho plyne pro administrativu, tím se budeme zabývat později. V této souvislosti je třeba si uvědomiti, do jak nemilé postavení se dostává politická strana, má-li řešit složité otázky hospodářské. Vytýkalo se našemu parlamentu, že poslanci nemluví, nýbrž čtou svoje projevy. Většinou to nejsou ani projevy vlastní, nýbrž cizí, dodané sekretariátem, osobním tajemníkem, po případě sestavené z mnoha podobných pramenů. Ve výběrech se ovšem nekrasoreční, nýbrž jedná. A nyní si představme poslance, který je vyslán stranou, aby jednal o otázce zlaté měny, o bankovním zákonu, o úrokových sazbách, o kartelech nebo o kterékoli otázce hospodářské, které jsou dnes běžné, a představme si, že tento poslanec — jako tomu ve skutečnosti je ve většině případů — nikdy ve svém životě neměl v ruce učebnici národního hospodářství a celou svojí praktickou životní i politickou je hospodářským otázkám vzdálen. Tento chudák nemůže dělat nic jiného, než tlumočit to, co mu zájmové korporace jeho strany nebo jeho známí řekli. Leč to nestačí k pohotovosti vůči námitkám, s nimiž přijde skutečný odborník, který snad náhodou byl do výboru některou politickou stranou vyslán. Pak býváme svědky zjevu charakteristického pro náš parlament: iniciativa se přesune na odborníka — lhostejno, za jakou stranu jedná — kdežto ostatní členové výboru se dostávají do defensivy, omezují se na ostrouhávání nebo formální doplňování.

Stejný případ máme ve vládě, jestliže je v ní tak silná individualita, jako byl na př. Engliš. Ne, že by zde nedocházelo k bojům, nebo že by prostě vše, s čím silný jedinec přijde, bylo akceptováno. To nikoli, ale jsou to boje nerovné, protože se zápasí s nerovnými prostředky. Zatím co jeden bezvadně ovládá vyšší matematiku, působí jeho protivníkům potíže násobilka. Vyniká-li odborník schopností přesvědčiti a umluviti svoje odpůrce, podaří se mu prosaditi vše, co chce, a to často za ústupky, kterým se v duchu směje pro jejich nicotnost. Stěžujeme si, že se v na-

šem parlamentu nedebatuje. Jak je možno věcně debatovat o věcech, třem čtvrtinám poslanců tak cizích a vzdálených, jako obyčejným smrtelníkům srovnávací jazykozpyt?

Ústup před agrárníky.

Jak jsme řekli již dříve, má pravice více lidí, sběhlých ve věcech hospodářských, než levice. V důsledku toho dostává se levice do obranné pozice. Přichází zřídka sama s iniciativou, nepočítáme-li ovšem pouhé demonstrativní návrhy a resoluce. Levice volá po programu, ale s tímto programem nepřichází. Naproti tomu zprava se servíruje program při každé příležitosti. Jsou to agrárníci, kteří vědí, co chtějí a kteří útočí. Proti nim jsou všechny ostatní skupiny v defensivě, při čemž se pravicové strany, hájící zájem výroby průmyslové a zájem obchodu, dostávají do zcela zvláštní situace. Politicky jsou bližší agrárníkům než levici, se kterou je sblížuje téměř totožný zájem hospodářský. A právě tato neurčitá, bezprogramová a vnitřně rozvrácená politika oněch občanských stran, které hájí zájem průmyslové výroby, způsobuje současnou krizi naší hospodářské politiky.

Československá politika je ve znamení ústupu před agrárníky. Jeví se to nejen ve vnitřní politice, ale jeví se to především v politice obchodní, která je diktována domnělým zemědělským zájmem, jeví se to ve ztrátě průmyslových posic, v oslabení obchodních a průmyslových organizací, ve vzrůstu agrární moci všude tam, kde jde o třebas velmi vzdálený vztah k zemědělství, jako je tomu v některých odvětvích výroby průmyslové a v armádě. Tento ústup před agrárníky, kterým se budeme zabývat příště, je nejzajímavější zjev v naší poválečné historii hospodářské.

doba a lidé

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

V.

Lázně a komunismus.

Do sovětských lázní se člověk dostane tehdy, projeví-li určitý stoicismus. Neboť když cestující vylezou po páté z lokálky, již dvě hodiny vytrvale čekající, a usnesou se jednomyslně, že přednosta stanice, vzorný to manžel, musí být ukamenován, jakmile přijede, v tu chvíli zrovna se objeví jeho drezina, přednosta se vrátí z trhu sousedního městečka, trať je volná a lokálka se dá do pohybu, aniž došlo ke krveprolití.

Při koupelích bahnitých a vůbec léčivých se schází celá elita, hlavně ženská, a tu je možno vidět skvělé exempláře tloušťky, deformovanosti a sprostoty, representované nepanskými paničkami a ženami „vysoce odpovědných“. Celé to stádo klepá v moskevsko-židovském dialektu a uraženě reptá, když kolem jde sebevědomě a vyzývavě mladá hezká žena, před níž přednosta lázní úslužně otvírá dveře kabiny, aniž by čekala ve frontě. A když úředník šeptem vysvětluje dámám, že jinak to přece nejde, vždyť to je madame L., piští dámy vztekle: „Která?“, čímž chtějí jedovatě poukázat na hříchy oné vlivné osobnosti, která k zpupné dámě patří.

Pláže v lázních jsou zpravidla tři: pánská, dámská a tak

zvaná „nestydatá“. Na dvou prvních se smaží cudní občané a občanky, neboť po kabinách není nikde ani stopy, a pak si žádný vázící si přírody člen svazu republik nedovolí koupat v plavkách. Na „nestydaté“ se koupou průkopníci obou polohlaví rovněž nazí, společně.

Na skále nad koupajícími se ženami, za zaprášenými buksosovými keříky, se usazují starší občané, ozbrojují se dalekohledem a obdivují krásy přírody. Pod nimi leží dámy, opálené do bifstekové barvy, s bronzovým listem přilepeným na nos, a hýřivě namalovanými ústy. I tu působí pobouření resolutní paní L., která si vodí s sebou syna, vyčouhlého patnáctiletého mládence, ujistujíc, že to je dítě a že ho nemůže přece nechat koupat se v moři bez mateřského dohledu. Zatím co matky se vadí, dokáže sovětská mládež, že přes rozdíly společenského postavení se jednomyslně shoduje v opovržení ke konvencím. Kluk naváže známost s čtrnáctiletou hezkou holčičkou. Syn vevlivného otce si hraje s bělovlasou dcerou moskevského právníka, půvabnou, jak už bývají někteří výrostci z dobrých ruských rodin, a tyto děti si počínají jako andělíčkové, nepozorující ve své přirozenosti, že jsou nazí. Šplouchají se svorně v moři, a žába se ptá nového kamaráda s bezcharakterností svého věku, obdivujícího každý odlesk moci: „Tak ty už brzo jedeš? Škoda! Dej mi adresu, v Moskvě se budeme scházet, chceš?“ — Chce ovšem, ale trochu si zakoketovat před holkou nikdy neškodí. Hoch udělá významné gesto a řekne tónem dědice trůnu: „Chceš-li mne v Moskvě najít, pak mne vyhledej bez cizí pomoci. Myslím si, že s takovým jménem, jako mám já, to nebude těžké!“

Dvě školačky, jedna z Moskvy, druhá od Volgy, si jdou sednout dál od „bab“. Není prostě možné s nimi vydržet na jedné pláži, závidí jedna druhé koupací šaty a nadávají, když se v moři střiká. Zajímavo je — k čemu je tu pak moře! V tom se dívky, ačkoliv se seznámily před chvílí, naprosto shodují. Aby se takové holky sprátelily, není mnoho třeba. Jen si povědět navzájem, jak to stojí u nich ve škole, a ty nejdůležitější romantické příhody, které se ve třídě odehrály. Je věru báječné mít najednou dobrého kamaráda prostřed té lázeňské nudy. „Mamička se ptala, co jsi zač. Abych prý nechodila s nějakou špatnou holkou. Já jsem jí řekla, že jsi hodná.“ „Co dělá tvůj táta?“ „Zemřel.“ „Hm. A maminka?“ „Šije pytle.“ „To je dobré zaměstnání,“ řekne po chvíli Moskvanka zaraženě a slušně, a dodá: „Jsi organisovaná? Já ne.“ „Já jo. Ale doma to neříkej.“ „Proč?“ „Ale chceme tu přece spolu být a u vás by mne nechtěli, kdybych přišla. Vy jste jistě buržousti?“ „Nejsme žádní buržousti, jsme specové,“ urazí se druhá. „Nu, to je pořád jedno.“ Rozmluva uvázne. Moskevská dívka se položí do oblázků a zanotuje si polohlasitě refrén odřhovačky:

To se sešel vhodný párek,
Člověk se dívá až:
Ona je komsomolka
A on je kapsář.

Tu se stane něco pro ní naprosto nepochopitelného a nečekaného. Nad ležící se mihne rozhořčená tvář kamarádky se zatatými zuby a zlýma upřenýma očima. „Ale co-co-co? Pust! Vždyť jsem to nemyslela vážně.“ Dívka z Volgy je silná. Škrťí ležící pod ní kamarádku docela bez žertů a mlčky. Té už přechází dech. Když to vítěz zpozoruje, vyskočí a vykřikne se slzami v očích: „Jste všichni spřeží! Všichni, všichni stejná spřeží!“ Obrátí se a uteče do subtropické noci, najednou sestoupivší. Poražená zůstane sedět a srovnává vlasy a myšlenky, aby pochopila, jak je možno brát tak k srdci nějaké „ideje“.

Fantasie.

Do začátku školního roku zbývá ještě měsíc, a zrovna v té době přijdou otravující se v Moskvě Andulky z kvinty A na

to, čemu pak říkají ve své tajné hatmatilce „náš geniální nápad.“ Počínajíc chvíli, kdy geniální nápad byl zplozen v hlavě jedné z Andulek, odcizí se dívky ještě více než dříve životu třídy, šuškájí si neustále a tajnostkářsky, jako párek malých zamilovaných papoušků, a plně potvrzují přezdívkou, danou jim od kamarádek. Andulky totiž seděly dle svého zvyku na střeše činžáku, opírajíce se nohama o zrezavělý okap, hotový každou chvíli povolít — a snily. Vyprávěly si o tom, jak zajímavého cizince v takových krásných polodlouhých kalhotách tuhle viděly, že Polka Jepifanova dostala od tetičky z Rigy fialový svetr s malinovými pruhy a že, dostat se jednou do ciziny, nakoupily by ony, Andulky, věci mnohem krásnější, než ten Polčin svetr, jímž se zdají být všechny holky tak nadšený. Celkem nemají holky vkus. A vůbec — cizina! To musí být fajn. Jen kdyby to nestálo tolik a snadněji se dostávaly cestovní pasy. Andulkám, musí se říci, nevedlo se tak celkem špatně, ale byly uvřzeny do kruté melancholie faktem, že se nemohou dovědět — čím asi se skončil seriál „Indická hrobka“, jehož začátek byl tak napínavý. Osm dílů v biografu — na to byly jejich finance příliš tenké. Tu plácla náhle jedna Andulka druhou přes zadek, takže se chuděra překvapením skoro přeskobrtla se střechy. „Ty!“ řekla nadšeným šeptem. „Člo-vě-če!!! Trr! Já mám geniální nápad.“

Byl jako každý geniální projev lidské myšlenky dílem okamžiku a tak prostý, že se dívky divily, proč jim to nenapadlo dříve. Musí jet do Paříže. Ne hned, ovšem. Kde by vzaly na cestu. Ale až udělají maturitu. Je to také praktické — na vysokou školu se sotva dostanou pro „sociální původ“. Ve svazu republik jim v budoucnosti kynou jen nekonečné zkoušky a nekonečná propadnutí na universitě s odůvodněním, že se nehodí, nebo že už není míst. Děkuji nechci. Teda — Paříž. Budou chodit na Sorbonnu, jedna z nich má známé ve Francii a nějak už se protlučou. Při tom podniku se užitečně spojí s velmi příjemným. Ovšem že se to musí držet v tajemství, nikomu ani slovo — tím spíše doma. Tak vykládá Andulka skeptické ještě kamarádce. „No dobře,“ řekne ta, „všecko je moc krásné, jsem pro, ale prachy?“ „Vidíš, jaká jsi nerozhodná,“ pokárá jí Andulka iniciátorka. „To se musí začít hned. A bez meškání. Především se musí najít peněženka pro společnou pokladnu. Pak — kolik máš teď peněz?“ „Dvacet kopějek,“ odpoví s lítostí Andulka pochybovačná. „Zrovna jsem chtěla slézt se střechy a jít si koupit velkou porci zmrzliny . . . a dát ti líznout taky,“ dodá, chytajíc se poslední naděje, aby zachránila svůj kapitál před velikou budoucností. „Dáš je ihned jako základ,“ rozhodne neoblomná přítelkyně. „Teď — mně je čtrnáct, tobě bude čtrnáct v říjnu. Máme před sebou čtyři roky. Dostanu měsíčně tři ruble kapesného. Rubl při nejmenším šlohu mamince. To činí za rok 48 rublů. Ježší! Člověk ani neví, jaká spousta peněz projde jeho rukama. A za čtyři léta? — Za čtyři . . . za čtyři . . . 192 rublů . . . a to je málo!“ „Vidíš!“ „Nic nevidím. Ty přece taky něco dáš.“ „Hm! Moc nedostanu.“ „Ale pochop, to je základ. Musíme mít při nejmenším tisíc rublů. Ty opatříme tím způsobem, že budeme nějak pracovat. A žádná zmrzlina, žádný biograf, žádné cukroví. Naše heslo je Paříž! Hip-hip-hurrá!! Andulko, papagaji zlatej — budeme spolu chodit po Elysejských polích!“ — Dívky nadšením vypísknou a obejmou se. Pakt je uzavřen. Konec prázdnin je zkrášlen společným tajemstvím. Do velké červené tobolky se skládají dvacetníky. U stánku zmrzlinářů se Andulky upřeně dívají na opačnou stranu.

Jednoho dne vyleze na okno, u něhož Andulky sedí, holčička Taňa. Je jí dvanáct let a je o třídu mladší a tudíž opovržením hodná, dnes ji však Andulky výjimečně připouštějí, protože chtějí být baveny. Taňa je dívka všemi mastmi mazaná a může leccos povědět. Její skandální láska s ježatým klukem Griškou, která se odehrává hlavně ve dvorku činžáku, velmi

baví Andulky a uvádí do pohoršení maminky z celého domu.

„Víte, co vám povím, Ninočko?“ řekne uctivě Taňa, tušíc, že může být každou chvíli vypuzena. „My s Griškou teď děláme hračky. Takové vyřezané ze dřeva. Na jedné straně kluk, na druhé holčička. A když se zatáhnou za šňůru, tak se hou-pají. Griška vyřezává, já je maluji. Máme objednávky.“ „Tak?“ Andulky začíná věc zajímat. „Máme objednávky a předlohy a vyděláme až dvacet rublů měsíčně. Jedna utrejchová spekulantka je prodává na trhu.“ — Andulky na sebe významně pohlédnou. „Tak co chceš?“ řeknou zdánlivě přisně. „No já? Chtěla jsem se prostě zeptat, jestli byste nechtěly k nám do společnosti. Šlo by to rychleji a vydělali bychom dvakrát tolik. Hodně se to kupuje. Peníze pak rozdělíme na stejné podíly.“ Taňa se osmělí: „Víte, nač potřebujeme peníze? Ale nikomu to nesmíte říct, nikdy, nikdy! My chceme utéci na jih. Nám se vede moc špatně. Tam se usadíme a budeme hledat práci. Nějaký sedlák nás vezme na vinice“ . . .

Od zítřka je práce v plném proudu. Novopečená artěl vyřezává a maluje. Jenže děti ve své horlivosti zapomínají, že nabídka nesmí převyšovat poptávku. Udělají hraček příliš mnoho, „utrejchová spekulantka“ žádá nestydatá procenta a výroba vázne. V pokladně Andulek leží jen 25 rublů a dívky zesmutní zas. Paříž se vůčihledě vzdaluje.

„Takhle najít poklad!“ vzdychají melancholicky. „Teď je taková doba nalézání pokladů. Jako po tatarském jhu. Slyšela jsem takovou historii. V jednom domě, tady v Moskvě, bydlí nějaká rodina. Náhle k nim přijde jakýsi občan, povídá, že pryč v jejich bytě před revolucí bydlel a že by se naň zas rád díval, na památku. Ti ho pustili a on se rovnou hnal do ložnice, vyndal s klidem finský nůž, vyloupl kousek parkety, a pod ním byly zlaté peníze“ . . . „Nuže?“ „Byli tak ohromeni, že odešel, aniž by ho stačili zadržet. To je sebeovládání.“ „Jojo, taková náhoda ale člověka nepotká každý den.“ — Andulky pověsí nos. Když se něco nedaří, zprotiví se to dokonale. Andulka, která „geniální nápad“ zplodila, zjistí jednoho dne pohoršeně zpronevěru padesáti kopějek. „Cos provedla?“ oboří se na kamarádku. Bezcharakterní se na ni podívá žalostnými očima. „Chtěla jsem to vrátit. Nežlob se. To není přece moc.“ Andulka první odtáhne zuřivě Andulku druhou na procházku. „Vidíš,“ poznamená rozhněvané božství už vlídně, „vím, že peníze vrátíš. Ale kdybys je nebrala, měly bychom už rubl.“ Provinilá odpoví velmi nelogicky: „Andulino, máš ráda Moskvu? Podívej, jak je krásná.“ „Mám,“ řekne kamarádka bez rozpaků. „Tohleto tady a staré empirové uličky a ještě hodně věcí.“ „Popíka bez kostela, který kupuje voňavé mýdlo »Pugét mé babičky« v družstvu na rohu, bezpřístřešné, milicionáře, Alexandrovský sad a západ slunce. To mám ráda já.“ „Ne, dovol!“ „Ne, poslouchej. Víš, někdy si myslím: ti bolševici jsou přece jen chlapíci. Udělali to tak, že se na nás dívá celý svět. A že jsme šťastné, protože žijeme za krásné historické doby, která je sama bouře. Mám pravdu?“ „No snad. Ano — zajisté.“ „Poslouchej:

Ba dokonce i tehdy,
Když na planetě celé
Svár plemen přejde, nebude lži a hrůz,
Opěvat budu dál vším jsoucím svým poety
Ten šestý světadíl
S kratičkým názvem „Rus“ . . .

„Co je to? Jak krásné.“ „Jesenin přec.“

Tímto večerem se Andulek zmocní nepozorovaně nový, opačný blud. Podlehnou, jako tisíce jiných stejně mladých, náladám, které visí ve vzduchu. Básník, rozšiřující tyto nálady, mluví zrovna tak nehorázně, popleteně a sladce až k banálnosti ve verších, jako ony v životě; pokoří jejich srdce a kuřecí ještě mozek rychle a snadně. Vliv Jesenina na pokolení, jež nezná pomeranč, je nesmírný, zvláště o rok později,

po jeho smrti, když přes celé Rusko projde dokonce vlna sebevražd mezi mládeží!

Oposice ve škole.

Když kvinta A se stane počátkem roku sextou A a začne docházet do školy odpoledne spolu s ostatními „velkými“, otevře se jí nový zdroj půvabu. Styk s výtržnickou devátou třídou, s níž bojuje celý učitelský sbor, který by ji už nejraději měl s krku. Zápasení této válečnický naladěné třídy, která neuznává nikoho mimo svého zamilovaného matematikáře, s ředitelkou.

Nástěnné noviny, vydávané kolektivem žáků se zachovávají anonymity, visící na chodbě u ředitelčiny pracovny, jsou zpravidla prvním popudem k boji pro devátou třídu, z celé své anarchistické duše nenávídící tento klepavý a udatváčský oficiosní plátek. Strhávání čerstvě napsaných novin, sotva pověšených pečlivou rukou výborů, se provádí obyčejně s velkou okázalostí pokaždé, když anonymové se dotknou jedovatými poznámkami chování bujné třídy. Druhou záminkou k poplachu pro devátou je fakt, že obzvláště jí nenáviděný profesor dějin literatury, v moskevských školách pověstný pedagog, zvaný Žožo, se stává pomocníkem ředitelky a její pravou rukou. „Ti dva osvícení pedagogové natropí spolu pěkné věci,“ prohlásí vztekle maturanti a vytvoří rozhodnou oposici se svým matematikářem v čele. Pokaždé, když Žožo kráčí důstojně kolem třídy, fingují hoši a dívky rvačku, a nějaká nožička od židle jistě dopadne jakoby náhodou do profesorova břicha. Následkem těch nevinných vyražení jsou zpravidla divoké a řvavé, hromadné schůze celého „druhého stupně“ školy, při nichž ředitelka leze zpocená a rozčuchaná na stůl ve velkém sále a bezmocně a zle křičí, nemohouc ovládnout roz dováděnou massu, zmítající se v dusnu a elektrickém světle zimního večera. Pak se nejdůležitější zločinci nebo i celá předmaturitní třída vylučuje na pár dní ze školy s pohružkou, že by to mohlo dopadnout hůře.

Nad vším tím zmatkem školního života se tyčí postava, již se neodvažují dotknout ani velcí, jimž není nic svatého. Je to předseda Rudého koutku, školní samosprávy žáků a komsomolec Miša Totomianc. Tento bledý souchotinář, oktáván, fysicky chatrný hoch, přenesený na sever s Kavkazu, nemá ani minuty pro sebe. Opravdovost a žár jeho politického přesvědčení podmaňuje, ať už s ním jiní souhlasí nebo ne. Slovem — přísný, ale spravedlivý. Krotí věšící se naň v zamilovaném obdivu komsomolky. Nečiní rozdíl mezi organizovanými a neorganizovanými. Není z posledních v učení, ačkoliv je to proň velmi těžké. Jemu platí „přátelský šarž“, kolektivně stvořený, který to nemyslí opravdu jinak než přátelsky:

Město Baku jest nevelké
Velmi sympatické
Nedostatek velký má —
Vzduch neslušný vždycky.
Miša Totomianc tam žil,
Město smradem nakazil,
Karapet slul jeho táta,
Jméno to pro Armeny bude vždycky svato.

Tajný časopis.

Povzbuzována velkým příkladem dospělých snaží se tichá sexta A nezůstat pozadu za svým vzorem. Kluci začínají vydávat tajný časopis „Chcíprou krysou“, který posílají pod lavicemi dívkám. Je to časopis jako časopis, jak už jej píší všude ve školách, s žertovnými veršičky na kamarády, profesory a události ve třídě, ale největší pozornosti čtenářů se v něm těší inseráty a oznámení, sestavené v jakousi skandální kroniku.

„Doslýcháme se, že naše vzácná ředitelka si bude brát pedagoga Žožo, proslulého v Moskvě svými znalostmi. Bylo na čase! Blíží veřejné oznámení bude vyvěšeno ve školním záchodě.“

„Jak nám sděluje náš dopisovatel z Archangelsku, bude sovětská věda obohacena ještě jedním geniálním vynálezem. Jistý občan X. přišel na to, že se dá spářit tuleň s komárem, což dá našemu bujně vzkvétajícímu selskému hospodářství nový druh užitečného mléčného dobytka. Jaká to nová rána pro kapitalistický svět!“

„Naše známá diva — Dora Michajlovičova, vstoupila v jedenáctý legitimní sňatek (dle úředního záznamu) s G. B. Novomanželé prohlásili, že si nepřejí žádných okázalostí a gratulací a že líbánky ztráví u sklepa pod školními schody.“

„Prodá se kastriovaný angorský kocour, celkem zachovalý, s podrápaným bokem.“

Dívky čtou a chichtají se.

Leninova smrt.

Každý, kdo byl v Moskvě onoho lednového večera 1924, si ho bude pamatovat. Byl to hezký večer, zasněžený a světlý, a nový sníh padal ještě tiše a hustě. Ulice byly plny toho vzrušení, když lidé se o něčem jen dohadují, ale ještě se to neřeklo nahlas. Dav proudil k náměstím. Tam už trhali lidé od kamelotů plátky zvláštních vydání, na všechny se nedostávalo, a z prostředku hustého davu se ozýval ochraptělý meetingový hlas ochotného občana, vykřikujícího hlasitě a vzrušeně jeho text: „Soudruzi! Dnes ráno skonala v Gorkách Vladimír Iljič Lenin! Tělo zesnulého bude přivezeno do Moskvy“ . . .

Vážní milicionéři rozhrnují rukami dav: „Ro-zejděte se, občane. Ro-zej-dě-te-se.“ „Proč? Vůdce zemřel!“ vykřikne hlas plný bolu. Dav musí ustoupit. Občané jdou domů a ptají se v duchu jedni s hrůzou, druzí zvědavě, ironicky nebo lhostejně: „Copak teď bude? Vždyť on to držel aspoň svou přítomností. Copak asi bude? Poletí to ke všem čertům nebo ne?“

Lenin dlouho ležel, umíraje, v Gorkách, a mluvílo se o tom jen zběžně. Jakmile zemřel, nabývají zprávy o jeho posledních měsících aktuálnosti, budí živý zájem a pověřivé báje. Mluvit už nemohl. Chodit také sotva. Ale jednoho večera prý se dotáhl ke garáži, vysvětlil šoferovi posunky, že chce do Moskvy a jel do Kremlu, do své pracovny. Tam prohlédl všechny zásuvky psacího stolu, vybíral prý papíry a páčil, páčil, by se tajné věci nedostaly „jim“ do rukou. To je svatá pravda. Je ohlášeno přejmenování Petrogradu na Leningrad. Jakou má, prosím, zásluhu o to město? To je až směšné! Co tam dělal kromě toho, že řval s balkonů vily Křesinské? Eh —

Lenin — Lenin —
Leningrad.
Lenin zemřel
Trockij je rád.

Pozůstatky Iljiče jsou převezeny do Moskvy, balsamují se a vystavují ve Sloupovém sále Domu sovětů. Teploměr klesá pod — 25° Reomýra, a ve školách se zpravidla už od — 24° neučí. Vskutku se neučí, ale školy, úřady, vojsko, lid moskevský a proudící z venkova, stojí dlouhé hodiny v obrovských frontách, zatarasujících pohyb celého středu města, aby se podíval nebo se rozloučil s tím, který leží v prostém obleku prostřed palem, vavřínů a čestné gardy v bílém Sloupovém sále. Nikdy za poslední léta nebylo takové statistiky odpadlých zimou uší a odmrzlých nosů. Mráz se stává vskutku dábelským. V sále pak běží lidé kolem katafalku rychlým klusem, povzbuzování pořadatelstvem, mrknou okem a už jsou zas v zimě a větru. Ale jakýsi selský děda se žlutými šedinami a v laptích si to líbit nenechá. Zastaví se, sundá čapku, zakývá hlavou, široce se pokrývá a pokloní se až k zemi. Nikdo mu v tom nezabrání.

Pohřeb s celou svou inscenací pro vzbuzení dojmů je organizován skvěle. V místnostech kolem sálu je připravena lékařská pomoc „pro případy nervových otřesů a mdloby“. Účinkuje to znamenitě: ženy, ba i muži padají jako hrušky a jsou odnášeni za hysterických výkřiků a štkání. Tím se nemíní, že by všichni omdlelí lidé podlehlí jen chvilkovému do-

jmu nebo únavě z namáhavého čekání, ale působení toho opatření na projevy hromadné hysterie je nesporné. Když Moskva pohřbí Lenina a vůdce proletariátu se ubytuje v konstruktivním, zatím dřevěném mausoleu na Rudém náměstí, není konce výsměškům nad „kastlí“, „kysnou“, a „krabíci od sirek“. „Pst! Nezmohli se než na dřevo!“ Brzy potom se zrodí nesmyslná a téměř urážlivá pro velkého bolševika pionýrská písnička s refrémem a melodií odrhovacky, zpívaná přes to veřejně, s nadšením a bez námitek:

Pionýr zapálil svíci
Čum-čura-čurarach
Na mohyle po Iljiči.
Ty jen hoř, jen hoř má svíce
Na mohyle u Iljiče.

Den smrti Lenina je prohlášen státním svátkem. Občanstvo si mne spokojeně ruce: „Tak tu máme přece o jeden svátek víc. Máme v kalendáři nového svatého, sláva!“ A tak za rok píše jeden chudák kluk, profesorský synek (ti jsou vždy nejubožejší ze třídy) marné milostné psaníčko krásné dívce, která ho s posměchem prozradí spolužákům: „Milá Léno! Především ti vřele blahopřeji ke svátku dne smrti Lenina. Mohla bys, prosím tě, přijít se mnou na schůzku?“ A tak stoupá soudruh Lenin na hodnost ostatků. V dopise hocha se to stane jen nedopatřením a nešikovností, ale v lidu se vyvinuje a tvoří o Leninovi báje, pevně a jistě podle staré tradice.

Vzdávají mu úctu, kdo jak může. Ve škole jsou hodiny přerušeny mimořádným zvoněním: „Do velkého sálu! Schůze na počest Leninovu!“ volají do tříd. Schody se zježí nožičkami židli přenášených na hlavách. K předsednickému stolu přistoupí se svými vzpomínkami kantoři a žáci. Teď, po profesorovi fyziky, mluví Miša Totomianc. Bledý, s modrými kruhy nespavosti nad hubenými lícními kostmi, s rudou kravatou, ovázanou kolem nedbale smačkané košile barvy khaki, začne:

„Soudruzí! Neřeknu vám toho mnoho. Mé vzpomínky jsou kusé. Tenkrát, před dvěma lety, jsme my, ještě pionýři, se k němu vypravili. Za námi byly revoluční boje, na východě republiky teprv utišené. O tom, jak my, revoluční mládež, jsme seděli ve sklepě presidia, zatím co po městě létalo a podnikalo bitky mohamedánské obyvatelstvo, opojené revolucí jako šahsej-vahsojem, vám povídat nebudu. To byl říjen a nástup nás mladých do revolučního boje. Tehdy, před dvěma roky, přišlo ale to veliké, ještě významnější pro nás než říjnové boje: šli jsme k němu! Den napřed nám bylo telefonováno: přijme, buďte připraveni! My, aby se řekla pravda, spadlo nám srdce do kalhot. Co říci? Jak se chovat? Vždyť je to sám — Lenin! Báli jsme se a ostýchali“ . . .

„Byl bubák, abyste se ho báli? Přece vůdce proletářů to byl!“ vykřikne vztekle hlas z obecnosti. Jakýsi malý pionýr, uražen poznámkou, dá se do pláče a uteče ze sálu.

Komsomolec však přeslechnuv poznámku pokračuje: — „šli jsme. Po půlhodinovém čekání jsme vkročili, chvějíce se vzrušením, do pracovny v Kremle. A tu, jaké překvapení! Holo-hlavý, prostě oblečený muž. Kolem límce černého kabátu mu visí zapomenutá ve spěchu zimní šála. Oči a veselé vrásky kolem nich se smějí. Toť — Iljič! Zapomněli jsme na svůj ostych. Potřásli jsme bez rozpaků velkou rukou, mluvili jsme o potřebách a cílech komunistické mládeže, nebojácně, jeden přes druhého. Poslouchal, kýval, radil, pronášel občas britké a vhodné poznámky. Vyšli jsme jako ve vidění. Ubírali jsme se každý svou cestou s pevným předsevzetím: po jeho stopách půjdeme, jeho hesla budeme hájit po celý život. Teď, když mezi námi není, je ono rozhodnutí snad, je-li to možné, ještě určitější! Skončil jsem. Soudruzí! Vy, nepartijní, a vy, pionýři, následujte jeho příkladu. Pamatujte si jeho heslo — učít se, učít se a učít! Hlodejte mladými zuby žulu vědy! Toť náš

první cíl na cestě k vybudování socialismu. Poctěme jeho památku povstáním!“

Za hlomozu odstrčených židli zazní pohřební pochod: „Obě-ti jste pa-adli v boji osudném!“, a pionýři, zpívající, postaví se do přísného postoje a zvednou k čelu ruku. Tak či onak, trvám, odnese si každý z toho sálu určitou vzpomínku: ať vřelou, jako ti pionýři s pravíci zvednutou v symbolickém pohybu, nebo posměšnou, ale stejně trvalou, jako u těch, kdož se vzpírali zveličení a kanonisování individuality, nepatřící ke komunistickému řádu, a přece jen zářící ze slov upřímného Miši.

V učebnicích politické gramoty, vydaných po smrti Lenina, popírá se fakt, který před jeho smrtí, ačkoliv s ostychem, byl uznáván. Posmrtné učebnice zapřou totiž šlechtický původ Lenina a bez přechodu a odůvodnění začínají tvrdit, že byl původu selského. A toto tvrzení budí bouře a hádky mezi kantory a nevěřícími Tomáši vzorně-pokusné X školy MONO, nechtějícími se přeučovat nanovo to, co si sotva před rokem vtloukali do hlavy ve znění opačném.

Jedna z nás.

Dívky sexty A jsou vzrušeny. Jedná se o svátek Gruňky Pantělejevové. To, že takový ubohý tvor jako je Pantělejeva, chce slavit svátek, už je uvedlo do rozpaků. Ale zve-li někdo na návštěvu na svůj svátek, a to skoro celou třídu, pak se musí přání vyhovět, jinak je to urážka přímo smrtelná. A když se na ten svátek půjde, zase jsou tu obtíže. Pantělejeva je dělnická dcera. V dobách revolučních dostala se jakýmsi způsobem do třídně celkem zachovalé noblesní školy. Což, to ještě nic není. Ale Pantělejevová je dlouhatánská dívka, bledá — přímo křídlové barvy a ze stálé podvýživy jaksi strupatá po celém těle. Také uši jí hnisají. Nemůže, prostě nemůže se učit. Nevnímá dějiny revolučních hnutí a literatury, než pomocí automatického, vysilujícího biflování a ze třídy do třídy ji kantoři nechávají postupovat jen z lítosti nad jejím bezmezným zoufalstvím. Věší se oddané na všechny spolužačky, které jí opovržlivě setřásají, štítíce se jejich hadrů a políbků na uvítání, jinak rituálního u dívek. Při školním výletě divoce vykřikuje a schovává tvář do rukou v prvním tunelu za městem, protože, jak se potom vysvětluje, nikdy nejela železnicí a vůbec nevykročila z Moskvy. Otec Pantělejevové, podle jejího vypravování, je neorganizovaným dělníkem, věčně se svíjejícím v bolestech, způsobených žlučovými kamínky, a jen v přestávkách nastupujícím do práce. Pro jeho lhostejnost k třídním věcem a nemoc vede se rodině bídne. Gruňka s rodiči a četnými sourozenci, z nichž je nejstarší, žije v jakémsi dělnickém doupěti na Cvětném boulevardu, čtvrti nepřilís renomované.

A tato dívka, prosím, chce po několika letech bídneho zivoření ve škole uspořádat u sebe oslavu svátku a pozvat skoro celou sextu A, s kterou se nikdy duchovně ani nesblížila. Ostatně, chápou dívky velmi dobře její touhu. Každé z nich se chce občas ukázat při nějaké parádní události spolužáky doma a domov spolužákům, když dívky i třebas z nepřátelské skupiny, poctěné pozváním, chovají se vlídně, a hoši jsou výjimečně slušní. Proto teď pobíhají, radí se a přemlouvají kluky: „Kluci! Musí se jít, jen pojďte, ona by se urazila.“ Zároveň však vědí, jak to stojí u Pantělejevových v domácnosti, a jsou na rozpacích, zda by měly spolužačce k jejímu podnikání nějak nenápadně pomoci nebo ne. „Doneseme jí nějaký dárek. — Neurazí se? — Proč jen se namáhá, vždyť sotva vystačí. — Až tam budeme, nesmí se ukázat, že jsou chudí.“

Pro tentokrát je případ rozřešen velmi jednoduše. Otec Pantělejevové dostane obvyklý záchvat své nemoci a dívka se smutně přiznává, že celá rodina je příliš zaměstnaná a vysílena, než aby v takové době přijímala návštěvy. Sama Pantě-

lejevova už dlouho ve třídě nevydrží. Vynechává více a více, a pak vůbec nenápadně zmizí, skončivši své školní vzdělání sextou. Nikdo si na ni nevzpomene, až ještě před koncem roku přinese kdosi do třídy vzrušeně zprávu, že viděl Pantělejevovu na Cvětném boulevardu, jak šla s nějakými staršími ženskými, divně oblečená, celá namalovaná a při tom se jaksi zvláště chtěla a chovala. Byla prý také velmi zaražená, když se jí spolužačka zeptala, proč nechodí do školy a co s ní je. Kroutila se, řekla, že otec nadobro ulehl, a ona musí pomáhat živit rodinu. Jak pracuje, nepověděla. A namalovaná je proto, že tuhle s kamarádkami jde na zkoušku ochotnického divadla. A pak, ještě trochu později, příběhne jedna z žaček domů a vychrlí ze sebe: „Mami! Jedna holka od nás je velmi nemocná. Musíme ji jít navštívit. Má . . .“ a řekne název těžké choroby. A matka odpoví jenom zaraženě a krátce: „Ale, holčičko, musíš se mýlit. Takovou nemoc dívka nemůže mít. A — nemluv tak nahlas.“ Dál mizí osudy Pantělejevové očím třídy.

věda a práce

M. Honzíková:

Závodisté na ulicích

Vraždění na ulicích.

Mnohé otázky visí ve vzduchu, ale stávají se časovými teprve tehdy, když široké vrstvy na ně začnou narážeti a pociťovati je jako vlastní škodu. Takovou otázku, která se nám naléhavěji staví před oči, je automobil a s ním spojený problém dopravy a bezpečnosti na cestách.

Anglický ministr dopravy uveřejnil zajímavou statistiku neštěstí v jízdních drahách Velké Británie: 208.810 raněných a mrtvých v posledním roce, 37.045 mrtvých, 998.232 raněných (více než obyvatelstvo Prahy) za posledních šest let. „Daily Mail“ navazuje: „Budou-li neštěstí na silnicích vzrůstat tempem posledních let, zůstane většina obyvatelstva na živu jen náhodou. Naše ulice mají příšernou podobnost s bitevními poli. Ale mnoho válečných polí, která historie označuje jako krvavé skvrny na zemi, bylo daleko bezpečnějšími místy, než některé obchodní tepny v dnešní Anglii.“ Dále srovnává 298.000 raněných a mrtvých na cestách Velké Británie v posledním roce s mrtvými a raněnými v největších bitvách před světovou válkou: „V bitvě u Waterloo 46.000, roku 1813 u Lipska 102.000, v celé jihoafrické válce 21.916. Počet lidí, kteří přišli o život při neštěstích na železnici, na moři, ve vzduchu a pod zemí je ve srovnání se zabíjenými v jízdních drahách tak nepatrný, že se téměř úplně ztrácí.“

Francouzské listy, které v číslech na počest pařížského autosalonu jiná léta přinášely nadšené články s obrázky největších a nejkrásnějších automobilů, nadpisují letos své stránky: „Zastavme vraždění na cestách! Autocar jedoucí osmdesátikilometrovou rychlostí najel na šest automobilů! Automobil vjel u Opery do proudu přecházejících. Ranění a mrtví!“

Automobil
přišel do světa nepřipraveného.

Dnes všichni počítáme s automobilem jako se samozřejmostí, ale vynález automobilu vpadl neočekávaně do světa, který na něj nebyl připraven a zařízen. V úzkých ulicích se pohybovali lidé rychlostí čtyř km za hodinu a vozy průměrnou rychlostí deseti km za hodinu. Do tohoto pomalého světa byl z prvních továren vypuštěn automobil, který známe z častých reprodukcí v časopisech: Důstojní, vousatí pánové

s cylindry na hlavách drží někde mezi koleny volant, který je umístěn před zadním sedadlem jakéhosi laudaueru, na jehož předním sedadle je rozložena dáma v ohromném klubouku s péry, stíněném ještě krajkovým slunečníkem. Nebo celé rodiny s tatínkem, maminkou, tetičkami a kupou dětí v námořnických oblecích, naložené v ohromném, jakoby kočáru, pod nímž se tísní maličký motor prvního automobilu.

Stránky vyvolávají smích a aby jejich směšnost byla ještě podtržena, umístila redakce vedle nich reprodukce zázraků dnešní techniky, nízkých a štíhlých osmi- a dvanáctiválců, s dlouhým, mohutným motorem, který svými sto koňskými silami veze dvousedadlový kabriolet. Vedle řidiče se hmota závodního vozu, dynamické kapkovité formy, konstruovaného tak, aby obstál v závodě s aeroplánem v poměru 1:2.

Apeluje se tu na dnešní estetické stanovisko čtenářů, kteří se smějí a obdivují podle redaktorova přání. S funkčního stanoviska skutečného prospěchu lidem je tomu naopak. Odmysleme si exotické sportovní výstroje vezoucích se osob, které jako každá odložená móda samy sebou působí humornosticky. Odmysleme si velkou spotřebu pohonných látek a primitivní řešení stroje na počátku vývoje a starý, směšný automobil je ospravedlněn. Ale vedle stojí mocný stroj, pýcha pokroku, který desítkami svých koní dosahuje rychlosti od osmdesáti km za hodinu. Je krásný a elegantní, ale nejde o plastiku, kterou si postavíme do pokoje. Je silný, umí prudce vyrazit z místa a rozletět se šílenou rychlostí, ale není to aeroplán, který bude křížovatí prázdnotu atmosférou. Je to vůz, který vyjede do jízdních drah v městech a na silnicích, vedoucí vesnicemi, kde si hrají malé děti, kde se batolí hejna drůbeže a kde je dosud živá doprava pomalými kravskými a koňskými potahy.

Není tento automobil k smíchu? Jsme zvyklí se mu podívat a zní to nezvykle. Ale sledujte, prosím, nit této úvahy:

Ulicemi měst velkou většinou založených a rostoucích v době, kdy ještě nebylo automobilu, jezdí auta schopná rychlosti kolem sto km za hodinu. Na ulicích je živo a těsně. Přecházejí tam lidé, kteří nemají kde jinde přecházeti, protože není přechodů nad nebo pod zemí. Automobil nemůže rozvinouti rychlost, na niž je sestaven. Je nucen jezdit za vozy elektrických drah, za ručními vozíky. Musí držeti na uzdě své koňské síly.

Je to jako byste si vyjeli do přeplněných městských ulic kočárem taženým dvaceti až šedesáti hřebci. Vaše spřežení by hravě utáhlo váš kočár v prudkém trysku volnou krajinou, ale vy byste je musili vésti za tramvají, zastavovati před křížovatkami, případně prudce zarážeti před neopatrnými pohyby lidí v jízdní dráze. Ale vaše koně při menší námaze by asi měli menší chuť při rozdělení ovsa. U automobilových koní je tomu naopak, jak ví každý automobilista, který musí na pomalou jízdu a brzdění v městě připočítati několik litrů benzínu k obvyklé spotřebě na sto km.

S t á t!

Automobil plížící se za elektrikou nebo řadou vozů je k tomu nucen hmotnými překážkami. Chce jeti kupředu, ale před ním je pomalu jedoucí vůz a proti němu jede hustý a nepřetržitý proud. Ale, dejme tomu, že se tento proud přetrhne a automobil by mohl vyrazit a rozvinouti svou rychlost na náhodou uvolněném prostoru. K tomu nemá práva, neboť je spoután abstraktními překážkami, dopravním řádem. Jeho vůz dosahuje rychlosti sedmdesáti až stovaceti km za hodinu, ale dovolená rychlost ve městech a na silnicích je daleko menší. Na křížovatkách musí zastavit a čekati na znamení dopravního strážníka nebo na světelný signál. Dopravní řád ukládá jistě řidiči, jehož cílem je dostati se co nejrychleji kupředu a který ovládá právě k tomu cíli kon-

struovaný motor, velké duševní přemáhání a předpokládá vysoký stupeň disciplíny.

Ale řidič moderního vozu není asketa. Poslouchá dopravní řád jenom tam, kde musí, jenom tam, kde je pod dozorem. Jinak hledí využití alespoň části schopností svého vozu a vidí-li před sebou kousek volného místa, přidá směs a jede tak rychle, jak mu dovoluje jeho řídičská virtuosita a akrobacie.

Továrny moderních automobilů vyrábějí vozy pro akrobaty. V prostoru plném překážek a neočekávaných situací, ve změní nejrůznějších rychlostí a směrů nestačí, aby řidič dovedl řídit a ovládat svůj vůz. Je nutno, aby uměl prudce zabrzditi na mokřím asfaltu a třeba pak kličkovati jako pronásledovaný zajíc, nebo tancovati mezi dvěma pásy patníků, praskne-li vozu v jízdě pneumatika. Nesmí se na nic spoléhati, ale má býti vždy pohotově, zvyšovati rychlost svých reakcí úměrně s rychlostí svého vozu, předvídati a kombinovati.

Neboť řidiči vozů, které potkává, a chodci, kterým se vyhýbá, se nemění při vstupu do jízdni dráhy v přesné a dokonalé stroje, ale žijí tam dále svým lidským životem. Řidič, který se vrací z únavné cesty nebo který právě prožil rozčilující otřes, neovládá v živé ulici bezpečně stroj, který je závatným násobkem jeho vlastní rychlosti a síly. Ulicí jde člověk, který je nemocen, ale přesto se vrací z celodenní práce, jiný, který se právě dozvěděl, že mu zemřela žena, chudák, který celý den nejedl a jemuž se dělají mžitky před očima. Ulicemi jdou milenci, kteří jsou živelně tak zaujati jeden druhým, že vnímají skutečnost jen mechanicky, žena, která poznala, že její přítel jí klame a opouští. Ulicemi chodí staří lidé, zoufalí lidé, spěchající lidé a slabomyslní lidé, u nichž u všech je pozornost otupena. Můžeme žádati, aby se pohybovali rychle a obratně podle předpisů opatrnosti? Můžeme-li to žádati, nemůžeme toho nikdy docílit. A přece tito lidé tvoří denně procenta chodců ve městech. Nemohou jít delší kus cesty souvisle po chodnících, aniž by byli nuceni se proplétati mezi automobily.

Ostatně je mnoho městeček a vesnic, kde není chodníků. Dveře domů se otvírají přímo na silnici. Na zápražích sedí odpočívající a besedující lidé, před nimi si hrají děti a kolem nich se mihají automobily. Stačí, aby kluk vrazil do holčičky, aby si zahráli na honěnou, aby byli veselí a nepozorní, a výsledky známe z lokálek denních listů.

Na jihu nejsou vzácností ulice bez chodníků ani ve velkých městech.auta tam jezdí rychleji než u nás a lidé chodí pomaleji, neboť slunce praží. Ptala jsem se šoféra taxametry v největším městě Itálie, v Neapoli, jak je možné, aby auta směla jezdit tak rychle. „Mohou jezdit, jak chtějí, a dokavad nikoho nepřejedou, je dobře. A pak, máme sv. Krištofa, patrona automobilistů. Spoléháme na něj.“ Věřila jsem mu ráda, neboť bych si netroufala udržeti bez vyšší pomoci vůz v šedesátikilometrové rychlosti mezi hemžícími se dětmi a lidmi, přecházejícími líně a bezstarostně.

Neapolitané se stále ještě křížují před sloupem kouře nad Vesuvem, ale nevšímají si příliš automobilů. A přece po dlouhá století zamračený Vesuv už jen hrozí, zatím co rychlá kola aut si denně vyžadují obětí. Dřívější lidé se báli válek, zemětřesení, epidemií a hladu, ale budoucí se budou kromě toho třást před automobilem.

Automobil vede k pomalosti.

A přece se zdá, že absurdní dráha, kterou sleduje vývoj automobilismu, nedosáhla kulminačního bodu. Člověk jedoucí osobním automobilem, zabírá přibližně desetkrát více místa než pasažér v tramvaji nebo autobusu. V největších městech Evropy a Ameriky jsou ulice téměř ucpaný. Ale sama

Amerika vyrobí osm milionů aut ročně a slovem pokrok v automobilismu se rozumí stále ještě: vyrobiti co nejvíce automobilů co nejsilnějších, nejrychlejších a nejcitlivějších.

Tempo, kterým výroba zvyšuje rychlost automobilů, je závatné. Na závodech Paříž—Marseille—Paříž r. 1896, které byly velkým sportovním úspěchem, byla dráha 1720 km projeta v deseti denních etapách s nejvyšším hodinovým průměrem 25 km. O pouhých sedm let později, na závodech Paříž—Bordeaux—Madrid dosáhl vítězný vůz hodinového průměru 105 km. (Při těchto závodech se stalo tolik neštěstí závodníkům a divákům, že závody na dlouhých tratích byly zakázány.) Poslední rekord na jednokilometrové dráze s letným startem je výkon Sira Malcolma Campbella — 404 km za hodinu. Automobilové továrny se vždy snaží překonati poslední rekord. Staví závodní vozy a posílají je na závody, aby jim dobyly vítězství nejvyšší rychlosti, které přeneseno do obchodu znamená úspěch, největší rozšíření a nejvyšší výnos.

Nestarájí se o to, kde budou jezdit jejich automobily. Kromě několika teoretiků si s tím nikdo příliš neláme hlavu. Staví se nové ulice a zakládají se nové čtvrti. Nikde nevidíme oddělené autostrady, podchody, ani zvýšené křižovatky. Znamenalo by to zvýšení nákladů, ale zvýšení bezpečnosti pro statisíce. Ovšem, není peněz. Ale nemá-li svět dosti prostředků, aby postavil dráhy pro své automobily, nemůže si dopřati přepychu vozů, létajících po zemi. Kdybyste přišli do města, kde si postavili jedno potrubí pro vodovod a kanalizaci, považovali byste jeho obyvatele za šílence a sebe za ztracené. Ale společné koryto ulice, kde se pěší a auta vzájemně ohrožují a kde auta zraňují a zabíjejí statisíce, není daleko od tohoto příkladu.

Zatím však pěší rychle přebíhají před hradbou automobilů, čekajících a připravených k startu. Automobily stojí v hustých řadách tak daleko, kam dohlédneme. Nemohou jeti rychleji než dětský kočárek. A spěcháte-li v Paříži od Opery k Madelaině, nebo v londýnské city k anglické bance, radím vám, abyste šli pěšky. Dojdete dříve, nežli by vás tam dovezl nejrychlejší automobil.

Avšak vynálezci přemýšlejí, inženýři počítají a továrny zdokonalují své zařízení. Vrata továrny se otevírají a v nich stojí automobil. Pýcha techniky, mohutný snad dvacetiválec, jedoucí dvě stě km za hodinu. Jeho lesknoucí se karoserie má tvar gigantické padající kapky. Obrovský motor veze čtyřsedadlový kabriolet. Řidič chce vjeti do ulice. Čeká, ale šinoucí se proud vozů je hustý a nepřetržitý. Na ulici není už místa.

dopisy

Ještě řeči do prázdná

Vážený pane redaktore!

Lituji velice, že jsem Vás a Přítomnost zapletl do polemiky s panem děkanem a senátorem Krojherem svým komentářem k jeho řeči. Tenor té řeči byl, že úředníci léta mlčeli k rozhazování státních peněz a mají spoustu návrhů, jak šetřit, teprve když se jim sahá na platy. Pan senátor to ani ve svém dopisu nepopíral; vysvětloval pouze jako cosi, že se jeho řeč musí slyšet a ne číst v nedostatečném novinářském výtahu.

Pan senátor říká, že státní zaměstnanci jsou v politických stranách a jejich prostřednictvím mohli dávno ukázat poslancům a ministrům, kde se vyhazují státní peníze. Pan děkan a senátor mi musí prominout, že při těchto slovech mám poněkud groteskní obraz před očima. Obraz pana senátora, který máchnul andělskými křídly a prvně se snesl na tuto zemi.

Nebo obraz venkovského faráře ze starodávných humoresek, který, vyzbrojen poutnickým parapletem, přišel po prvé do Prahy. Jiná představa se mi nemůže vybavit, protože nelze uvěřit, že by tolikaletý politik a člen Národního shromáždění mohl myslet něco podobného vážně. Jako by nevěděl, že koalice neznamená jen „dohodli jsme se, že se dohodneme“, ale také „jednou já, jednou ty, jednou naše Káča“. Což pan senátor nepřišel ještě nikdy do sekretariátu nebo do schůze agrárního klubu a neslyšel tam hovor, že „ta a ta subvence klerikálním družstvům se musí povolit, protože oni budou zas mlčet k sanaci našich družstev“? Cožpak socialističtí úředníci už stokrát neukázali, jak se oběma rukama vyhazují subvence v ministerstvu zemědělství, a přece to nedovedly ostatní koaliciční strany zmařit? Ono se řekne zmařit, ale když ostatních šest stran potřebuje souhlas agráriků, když se zas rozděluje odborovým organizacím, výdělečným spolkům stran, družstvům a jak se všechny ty politické kšefty jmenují. Proto jsem psal o řečech do prázdna. Nemohl jsem tušit, že pan senátor přes své bohaté zkušenosti tuto zkušenost za 14 let politické aktivity ještě neudělal.

Měl bych skončit, ale pan senátor mě cejchoval na ignoranta, poněvadž nevím, že národní obrana zadává své dodávky ve volné soutěži a spravedlivě. Přiznávám, že tomu nevěřím, protože proč by každý rok branné výbory obou sněmoven vedly debaty a snášely balíky stížností do dodávkové praxe MNO? Proč by se bylo MNO v minulém týdnu tak houževnatě bránilo tomu, aby někdo z členů parlamentní komise, seškrtávající rozpočet, nahlédl do jeho hospodářství a rozpočtových podrobností? Jak by bylo možné, že asi před dvěma měsíci prošla novinami dodnes nedementovaná zpráva, že MNO nakupuje pšenici a žito o několik korun dražší než ve volné soutěži od Kooperativy, aby se tak sanovala agrární družstva?

Ale já jsem dvojnásobný nevědomec. Vždyť já jsem si spletl Centrokooperativ s Kooperativou! Ujišťuji redakci i pana senátora, že se to může stát každému — při té spouště divných jmen, společností a družstev, pod nimiž agrární strana obchoduje se státem!

Váš

eve.

Umění v záři svobody

Vážená redakce!

Kladné požadavky Jarešova článku v posledním čísle *Přítomnosti* měly by spojit k jednotné akci všechny lidi dobré vůle, nejen umělce, ale celý kulturní svět československý. Je třeba, aby hl. město Praha a čl. stát pochopily význam státní výstavní budovy (oddělené od příští státní galerie), určené pro výstavy všech domácích umělců bez rozdílu a pro výstavy mezinárodní. Není pochyby, že naše roztržité umělecké výstavnictví má veliké vady. Dnešní výstavní podniky ucházejí pozornosti veřejnosti domácí, natož pak zahraniční. Cizí výstavy nutno s velkou námahou a výlohami a risiky opatřovati. Přicházely by samy, kdyby zde byla instituce, která by zaručovala zájem obecný. A hlavně: umělci, pracující ve spolcích, získali by pro svou práci uměleckou onu polovinu svého času, který utrácejí volentéřskou službou v této činnosti výstavnické a v konkurenčním zápase o holé uplatnění. Tento moment nelze podceňovat.

Za úvahu stojí i další podněty, které přítel Jareš váže na myšlenku ústředního velkého státního Salonu výstavního. Tedy 1. státní nákupy děl od živících výtvarníků jen na veřejných výstavách, pořádaných ve výstavní budově státní. Znamenalo by to proti dnešní praxi, která, jak Jareš na jiném místě svého článku potvrzuje, není tajná, nesmírné ulehčení a zjednodušení. Měřítka i přehlednost.

2. Povinné vystavování všech státem objednaných děl, součástí a děl poctěných státními cenami. Ve státech s mnohem větší a starší uměleckou tradicí udílení státních cen trvá a

jistě odůvodněně. Rovněž vyznamenávání nejlepších děl na výstavách rázu mezinárodního není přežitkem a náklad s tím spojený vyplatil by se státu, jako podnikateli výstav, mnohonásobně.

Jakmile by zde byly veřejné místnosti k dispozici, nebylo by důvodu, aby veškeré instituce, které z příspěvků státních vyznamenávají, nebo pro galerie zakupují, nepodrobily svou činnost veřejné kritice.

Bylo by opravdu škoda, kdyby zahořklý způsob Jarešova psaní a jeho povšechná a generalisující obvinění, zejména pokud se týče života ve spolcích, měly vzbudit odpor proti dobré ideji, kterou tlumočí, nebo kdyby měly připravit výtvarníky o ten zbytek zájmu, kterému se v dnešní době ještě těší.

Jako spolkový pracovník musím si vzít i svůj díl z obvinění, kterými nás starý spolkař Jareš obmyslil, a prohlašuji, že se s ním ochotně podělím o své pohodlné místo hodnostáře i všechny zisky, které jsem sobecky a prospěchářsky nahromadil za všechna léta své práce spolkové. Nejen to, dám mu je celé se vším všudy i se slávou na úkor jiných získanou. Ponechám si rád jen to, co jsem si zasloužil svou prací uměleckou. Neboť, milý Jareši, umělecký výboj znamená i dnes vykonat práci, stvořit dílo. Nestvořil-li jsem jej, konám aspoň práci, kterou mám rád, a nedám proto na ni dopustiti hany zbytečné a nespravedlivé.

Václav Rabas.

N.B.: Ještě k těm besedním čajům. Navštiv nás, prosíme pěkně, abys viděl na vlastní oči, že opravdu nechmuříme svých čel a nedumáme před tváří svých hostů o vysokém umění, ale že jsme lidsky šťastní, když se s námi a mezi našimi obrazy cítí dobře.

Funkce a mandát

Vážený pane redaktore,

p. dr. J. H., který v poslední „*Přítomnosti*“ tak pečlivě vypočítával všechny možnosti dra Fáčka zrozené jeho jmenováním kurátorem České spořitelny, zapomněl, zdá se mi, na to hlavní: totiž na otázku mravní. To, co mělo v první řadě a nejvíce z glosy p. V. G. zakřičet a zabolet, nechal bez poznámky a povšimnutí. Nedotýká se ho trapně případ mravní diskvalifikace hodnoty mandátu nota bene senátorského, zajímají jej pouze čtyři suché, téměř obchodnické eventuality, tak snadno řešitelné. A patrně mu ani nevadí, že morální hodnota mandátu nevyvažuje dnes teplé místo kurátora peněžního ústavu ani u člověka, který nemusí být z politiky živ. Že politika těmito a podobnými případy byla deklasována — a to důkladně — z povolání vyvolených na obyčejné zaměstnání volených, snad u něho také nestojí za řeč. Pak ovšem nedivme se, že pouhé dodržení předpisů zákona inkompatibilního nejen že onen bolestný rozpor otázky tak delikátní zcela lehce omyje, ale že nadto považováno jest za zásluhu a čin následování hodný. Což dle mého názoru je charakteristické více pro p. dra J. H. samotného a dobu, v níž žijeme, než pro čin dra Fáčka.

Promiňte, vážený pane redaktore, tomuto mému „pohostinskému vystoupení“ a přijmete výraz mé plné úcty.

Jiří Převrátil.

Pracující manželky státních zaměstnanců

Jak řešiti tuto otázku? Mnohý si asi řekne, přechodem k socialistickému řádu společenskému. To okamžitě není možné, ale je potřebí brzké pomoci pro schopnou inteligenci bez zaměstnání. Inteligence by si mohla do značné míry pomoci sama, sama by mohla alespoň mezi sebou uskutečnit socialistický požadavek lepšího rozdělení důchodů. Základní zásadou při tom bude: Zajištění slušné životní úrovně pro zaměstnance a maximálního výkonu pro stát.

Podle toho nemůžeme žádati, aby odešla ze státní služby manželka tam, kde žena dává lepší výkon než muž; a to ani

tenkrát, když by zde životní úroveň byla lepší než slušná. Jde totiž o dosažení maximálního výkonu.

Tam, kde výkon muže a ženy je stejný, dáme přednost muži, když rodina státem zaměstnané manželky má slušný příjem. Propuštěné manželce zůstává zodpovědný a vznešený úkol výchovy rodiny. V případě stejného výkonu muže i ženy musíme souhlasit se zaměstnáním obou, pokud manžel sám nevydělá na slušnou životní úroveň.

Je-li výkon ženy horší než mužův, musíme trvat na propuštění a žádati zvýšení platu manželova tak, aby dostačoval. Musíme si totiž uvědomiti, že veřejnost bude spíše nakloněna ke zvýšení platů, když se tak děje v zájmu zvýšení výkonosti státní administrativy. Nyní to je asi vyloučeno a proto bychom mohli žádati, aby takové přivydělávající manželky ustoupily jen v nejkrajnějším případě.

Na konec nutno dodat, že je docela kapitalistickým názor, že každý má míti možnost vydělávat bez ohledu na ty, kdož toho více potřebují. To se nedá omluviti ani poukazem na bohaté obchodníky, notáře a advokáty, kteří si vůbec nepřipustí myšlenku regulace zaměstnání v zájmu zvýšení životní míry ostatních.

JUDr. — bez zaměstnání.

*

Otázce, mají-li býti z úřadu propuštěny pracující provdané úřednice, připisuje se, myslím, přílišná důležitost. Že by mohly býti propuštěny manželky bohatých advokátů a lékařů, dalo by se se stanoviska sociálního odůvodniti. Ale to jsou jen bílé vrány, a hned se to však zevšeobecňuje, aby se odůvodnila snaha po propuštění všech vdaných úřednic.

Pan A. B. je pro ponechání svědomitých a propuštění nedbalých. Souhlasím. Ale to i úředníků. Ale nesouhlasím s ním, když usuzuje z jednoho jen zjištěného případu (že zůstala doma, protože měla v bytě řemeslníka), že by většina provdaných úřednic byla ve službě liknavá. — Sám znám úřední kvalifikaci jen tří vdaných profesorek. Jedna má výtečnou, a to jediná z celého tamějšího sboru, dvě velmi dobrou. Ale proto bych se neodvážil tvrditi, že většina jich má kvalifikaci výtečnou anebo aspoň velmi dobrou. Napřed bych musil míti před sebou úřední statistiku o kvalifikaci všech. To však vím, že moravská zemská školní rada ještě disciplinárně nezakročila proti žádné provdané profesorce, ale jen proti jedné svobodné.

Meziministerským šetřením před prázdninami se zjistilo, že provdaných úřednic je celkem malé procento. Čekatelů na místa je snad desetkrát tolik. Kdyby se tedy všechny propustily, dostal by místo teprve každý desátý, a to jen z nejstarších čekatelů, kteří jsou už první na řadě, a tedy bez propuštění manželek za několik měsíců místo dostanou, kdežto propuštěné úřednice by ztratily místo navždy. Kdyby se však propustily jen ty dobře situované (nesporně dobře situované) a nedbalé úřednice, efekt pro čekatele by se rovnal nule — ač těch obojích bych nehájil.

Vmysleme se do situace chudých a snaživých takových manželek. Důvěřujíc zákonům, že po studiích mohou dosáhnouti úřednického místa, podstoupily dlouhá a těžká 14letá studia střední a vysokoškolská, prostudovaly tím celé své věno, dostaly dekret o provisorním, pak o definitivním svém ustanovení. Zákony jí zaručovaly, že se smí provdati, zaručovaly jí dovolenou pro mateřství. Nebyla varována před sňatkem. A nyní by měla býti lapena a zaskočena, kdyby byla propuštěna? Zaskočen by byl i její manžel. Byl třeba i sám chud a služné stačilo sotva na jeho výživu, natož na výživu rodiny. Z nedostatku by nastaly rodinné sváry, různice, a snad i rozvod. Co by si pak rozvedená žena, oloupená o plod své dlouholeté práce, měla počítí? Aby si zoufala. To by bylo nelidské. Dvě sestry se provdají za úředníky. První dostane věnem 60.000 Kč, druhá je prostudovala, tedy jen své postavení úřední. Bylo by spravedlivě, aby ta druhá o všechno přišla?

Ig. Vališ.

A je ještě jedna závažná věc: dnes už není manželství zaopatřením ženy jistým až do smrti. Prosím, vezměte si statistiku rozvodů a sebevražd a pochopíte, proč se ženy za nic na světě nevzdají práva na práci. I když dnes žije s manželem slušně a kdyby i sama měla chuť vzdát se práce mimo domov, neudělá to žádná ze strachu před budoucností. Jestli muži nařikají, že dnes ženy nejsou podle jejich vkusu, říkají ženy totéž o mužích. Vyhlídka na možný rozvrat manželství a obecně známá nesvědomitost mužů v placení výživného, to je hlavní, třeba nevyslovený důvod, proč se ženy nevzdávají jistoty, jakou poskytuje zaměstnání, zejména takové, které pojišťuje stáří.

Jožka Sedláčková.

*

V sloupcích „Prítomnosti“ vyzývají někteří k reformě ve prospěch strádajících a vidí ve vypovídání provdaných státních zaměstnankyň řez nutný k tomu, aby spravedlnost přišla. Jednají asi tak, jako by za účelem mravní nápravy lidstva nabádali k věšení odsouzených pro urážky na cti, zatím co vrahové by chodili mezi námi, nebo jako by nespravedlivé rozdělení půdy léčili prováděním pozemkové reformy u chalupníků, uvádějíc, že jsou tu přece bezzemci a baráčníci, kteří mají ještě méně. I velmi levý socialista by takové pozemkové reformě musil vytknouti zaujatost vůči chalupníkům a zároveň zbabělost, poněvadž se neodvážuje zakročiti u latifundistů,

Kdyby to bylo u všech upřímně míněno s reformou, směřující k tomu, aby všichni lidé, kteří žijí v nouzi, měli dosti práce, pak bylo by nutno volati po stanovení maximálního příjmu pro všechny jednotlivce i rodiny. Zejména ovšem, pokud by šlo o důchody vzniklé bez práce nebo neúměrné množství vynaložené energie a tedy mravně daleko méně opodstatněné než poměrně malé platy státních zaměstnankyň. V tom případě, že limit 2—3000 Kč měsíčně týkal by se všech, musily by se i rodiny státních zaměstnanců podrobiti diktátu všeobecné nouze, jako to učinili obyvatelé sovětského Ruska. Navádíte-li však tisk a politické strany, aby zakročily proti provdaným státním zaměstnankyňám, z nichž není více než několik set takových, jejichž mužové vydělávají 2—3000 Kč měsíčně, pak v tom poznáváme u mužů jen zastřenou konkurenční nevráživost proti slušně placené ženské práci a u žen neuvědomělost a nedostatek ženské solidarity, a s tím vším jsme se setkávaly i tehdy, kdy muži nestáli na př. o soudní službu, a kdy přes úžasný nedostatek soudců se rovněž brojilo proti ženské práci u soudů. Pak i my musíme konstatovati, že na jedné straně jste zaujati proti provdaným státním zaměstnankyňám, na druhé straně však se bojíte důkladnější a spravedlivější změny dosavadního řádu a vrháte ženy, které se většinou těžce k svému místu dopracovaly, na pospas roztrpčenému lidu, dobře věduce, že tím nikomu z chudých a zoufalých pomozeno nebude — když uvážíte, kdo se dnes nejnásadněji do státní služby dostane.

*

Vytkávají vdaným zaměstnaným ženám, že je na místech veřejné služby drží i po provdání touha po větším blahobytu a přepychu. Všechny? Což je dnešní manželství ještě tak bezpečným zaopatřením pro ženu, jako bývalo kdysi? Není jich mnoho a mnoho, které si netroufají opustit své pevné místo, protože je pro ně jedinou jistotou, se kterou mohou pro budoucnost počítat nejen pro sebe, ale případně i pro své děti? Které mravní hodnoty v tom neklidném poválečném světě jsou ještě trvalé? Manželství? Kdysi bývalo pro ženu vším, proto také každý román svatbou končil. Dnes teprve začíná, a denně se množící případy rozvatů manželských nejsou zrovna vhodným příkladem, aby se žena pro manželství zřekla své samostatnosti.

Jindra Pelantová.

Vážený pane inženýre Kremere, kdybyste opravdu znal poměry veř. zaměstnanců, nemohl byste tvrdit, že zaměstnání ženy láká ke sňatku „ze spekulace“. Nebudu-li Vám dokazovati, že to, co pravíte, může býti považováno za nevkusné, nemohu Vás neopravit v tom smyslu, že toto zaměstnání v naprosté většině případů — pouze umožňuje existenci nové rodiny! — Je dosti snadné dokázati a tím i pochopiti: O služném 1650.— Kč měsíčně pravíte sám, že není „nijak skvělé“. Nuže, měl byste vědět, že toto „nijak skvělé“ služné má toliko ta menší část zaměstnanců! — Dokonce se Vám zdá že toto služné „postupem do vyšších platových stupnic utěšeně vzrůstá“. K tomu Vám mohu posloužit malou ilustraci: Jsem odborným učitelem. V devátém roce služby mám už 1150 Kč měsíčně. A „nijak skvělého“ platu 1650 Kč dosáhnou bez mála za dalších devět let! To je ten „utěšený vzrůst“!

Tvrdíte-li, že dvojího příjmu se užívá „ve většině případů“ k životu přepychovému a procovskému, provádíte s nevinnou tváří — demagogii. Jsou případy, na něž by se mohla Vaše slova vztahovat právem, avšak ty jsou bohudíky tak řídké, že je není naprosto možno zevšeobecňovat. — Mohl jste nedávno čísti v Přítomnosti, co soudí o veř. zaměstnancích po této stránce třeba naši nakladatelé, nebo si zjistíte, které stavy vynakládají na kulturní potřeby tolik jako veřejní zaměstnanci. — Stručně řečeno — i tu dvojitý příjem umožňuje slušnější míru účasti na kulturním dění.

Jaromír Hlubík.

*

Mou dcerušku v obecné škole učí učitelka vdaná, která sama také má děvčátko v stejném věku. Je to velmi schopná učitelka s dobrým pochopením pro duši dítěte. Nijak svou práci nezkracuje, ani si ji neulehčuje, spíše naopak. Jsem šťastna, že mohu právě jí své dítě svěřit. Bylo by spravedlivé, aby žena, která tak dobře svou službu vykonává, byla propuštěna jen proto, že je vdána? Pro naše děti — a na ty je přece třeba v této otázce bráti zřetel — bylo by lépe, aby byli propuštěni ti učitelé a učitelky, kteří sice nemají dvojího příjmu, ale svou činností spíše jim škodí, než prospívají.

Ve všech oborech státní zprávy jsou také lidé, kteří špatně své povinnosti zastávají. Proč nebýt přísnějším v tom směru a neuvolňovat jejich místa pro nezaměstnané.

Bránit vdaným ženám v práci bez ohledu na to, jak se osvědčily, bylo by velké omezení jejich lidské svobody. Máme v našem národním charakteru různé nepěkné důsledky dřívější poroby, nechťjme dávat důvody ke vzniku nových.

Dr. E. Formanová.

*

Vzítí jedné zaměstnané ženě — tím, že se provdala za zaměstnance, k čemuž jí opravňují zákony i samotná ústava — studium, zkoušky i vysvědčení — to je prý jen „prosté“ z bavení zaměstnání ve veřejné službě, stalo-li by se to druhé, aby jí bylo zakázáno vydělávati (jak se uvádí lékařce), to by prý byla diskvalifikace. Já říkám, že je to oboje stejná diskvalifikace, stejná krádež. Jiná jednostranná spravedlnost je rozlišování práce provdané ženy v tak zvaném „volném povolání“ a zaměstnankyně (manželky zaměstnance). Dokud bude pracovati provdaná žena výdělečně ať v jakémkoliv zaměstnání a bude spojena s pracujícím mužem ať kdekoliv a bude v tom oboru nezaměstnaných (a dnes jsou nezaměstnaní všude), dotud nemá nikdo práva štváti „spravedlnost“ jen na ženu ve státní službě provdanou za zaměstnance! Nadpráví v těhotenství? Podle § 145, odst. 2, zák. čís. 103/26 dostane taková úřednice-učitelka 80% služného. Stát strhoval oněch 20% právě s odůvodněním, že to bude dáno síle zastupující — a zatím úřady žádného substituta nepovolí, naloží ostatním práci a těm nedá rovněž nic. Hned by

bylo místo pro mladé! Za to žena nemůže. Je-li déle mimo službu k vůli mateřství, doba se jí nezapočítává a tato dovolená je bezplatná.

Tvrditi, že dnešní nezaměstnaností mladých jsou vinny provdané zaměstnankyně za zaměstnance, je neoprávněné. Je viděti, pane učiteli Šušlíku, že jste nastoupil až po válce, jinak byste věděl a možná i okusil sám na sobě, že před válkou musel mnohý kandidát velmi dlouho čekat, než obdržel místo. A nebylo provdaných učitelek! Jen ať se přesvědčí! Konečně myslíte p. A. B. a p. učitelé, že propuštěním vdaných za zaměstnance vyléčíte na delší dobu nezaměstnanost mladých? Vždyť to ani vážně nemyslíte. Malý případ: V Brně z učitelských ústavů a pedagog. akademie vychází ročně na 200 kandidátů a všech provdaných učitelek tam je okrouhle 150. Umístí se tedy 150 mladých a co těch 50? A jiných ústavů na Moravě není? To je pomoc jen pro jedenkrát! A co bude s 200 na druhý rok jen z Brna? Koho pak navrhnete k vyhazovu? Nemyslíte, že tato metoda léčení je velmi ošemetná? V dalším pak roce může se řešiti jako pokračování v tomto směru tím, že se začne volati: „Mnoho úředníků a učitelů se bohatě oženilo (jsou zámožní) — a to mi neupřete, že najde se jich také slušné číslo — ať právě ti ustoupí nezaměstnaným! A možná, že by to uškodilo mnohému míň, než mnohým provdaným ženám, o nichž šmahem tvrdíte, že dobře jim bude potom. Jak ošemetná metoda, dejte si říci!

J. V.

*

Jsem vysokoškolák a rodiče mě vydržují na studiích. Otec není státní zaměstnanec, ale přes to má takový plat, že by mi nemohl sám dát vysokoškolské vzdělání. Jen to, že matka přivydělává, umožnilo mi, abych se věnoval tomu, po čem jsem toužil. Nejsm tedy zvyklý na přepych a myslím, že z nás, kterým v pěti letech vzali tátu a tím nám šeredně pošramotili naše dětství, z nás málokterý bude na ten přepych zvyklý. Jednu krizi jsme prodělali tenkrát, dnes proděláváme druhou.

Říkával nám jeden pan profesor, že kdo si v šesti letech musí odepřít kostku cukru, musí si ve dvaceti letech odepřít ženu. My jsme si museli v šesti letech odepřít ne kostku cukru, ale i kus chleba, a protože jsme se naučili zdravě a rozumně uvažovat a jednat čestně, měli jsme si odepřít i ve dvaceti letech ženu. Snad si ji budeme muset odepřít i ve třiceti, poněvadž na to nebudeme mít. Nebudeme mít na to, abychom ji mohli odvést do svého nového domova, abychom jí mohli zaručit, že nikdy nebude mít aspoň hlad. Víte, kolik je mezi námi takových a co to znamená v době, kdy se tolik píše o poklesu mravnosti a rodinného života?

Lot.

*

Nejsm sice úřednicí ani státní ani soukromou, nerozmýšlela bych se však ani hodinu, kdybych měla možnost místo takové zastávati. Můj muž je státním úředníkem, ne z těch nejmenších, co však je to platno, když gáže nestačí. Máme čtyři děti, kterým bychom rádi dali aspoň vzdělání. Mimo gáží nemáme, kde si vypomoci, nemajíc žádného jmění. Co odříci si, již také není — divadla, koncerty a pod. pro nás již dávno neexistují, časopisy, mimo jedny noviny a dvou odborných, neodbíráme již také žádné. Na knihy nezbyvá, není tedy nic, co mohlo by se ještě škrtnout, a přece: Ne samým chlebem živ je člověk! Tedy; život duševní již neexistuje, je pouze nutno tělo uspokojit. Však ani toho nelze. — Není to zřídka, když po zaplacení činže, účtů u kupce, v mlékárně, uhlí, plynu, světla atd., nezbude na celý měsíc více než 3—4 sta korun! A při tom dělám své rodině služku, kuchařku, vychovatelku a podle možnosti i švadlenu. Jsem na štěstí skromná a dovedu se zapřít, proto však nemohu zabránit, abych všim tímto netrpěla. Jak ráda bych vydělávala, aby náš život byl životu více podobný! A proto se Vás ptám: Je možno zazlívat pak ženě, že brání se vzdát výdělku, je-li jí umožněn?

A. J.

Kdybychom si představili, že žádná st. úřednice se neprovdala, byly by obsazená místa státní právě tak plná a ještě kompaktnější, nežli vdáváním se těchto úřednic. Většina jich po čase odchází dobrovolně, buď že nemůže vyhovět oběma stranám, někdy se zlepší příjmy mužovy. Uvolní místo obyčejně mladší síle: stát tím získá na služném, odpočivném. Ti, kteří zůstávají mají toho s 99.9% zapotřebí a 0.1% snad ne. Na účet těchto může se připsati procovství se státním jménem. Zůstává-li těch 99.9% ve službě, ví dobře, jakýma žlutýma bolševickýma očima jsou pozorovány ostatním světem, předem ovšem ženatými kolegy bez žen-zaměstnankyň.

Státní úřednice! Nenechte si vzít právo spravedlivé, právo hluboko životní, zákonem dané. Jen žlutá zloba, hloupost, rozpoutal tento boj, nikoli hluboké city se strádajícími. Těm vašim odchodem nebude pomoheno! Když se 2 skromné existenci společi k společnému, čistému životu, vyhovuje občanským zákonům, řádu a jsou přes to napadány zákeřně, bestiálně: že činí bezpráví, napadeny v nejsoukromějším životě, pak zajisté nemáme již daleko ke zkáze.

V. Galus. — Brno.

*

Žena zaměstnaná vídí, že přece ta neb ona zdědila bohatství. Zásluha, že dědička patřila do rodiny se trochu vyrovnává jejím učením a přece té se to nevytýká a jí ano. Proč zrovna jí? Nevím, proč smysl pro demokracii a smysl sociálně cítit zhubl u lépe postavených žen, ale zhubl až na kost. Víme to. Jako žádná ženě nenavrhneme, aby nám dala ze svého dědictví $\frac{1}{3}$, tak také nesmíme žádat totéž od státní zaměstnankyně.

Čech.

*

Odchodem nás vdaných by se nezaměstnaným všem nepomohlo. Kdo by nastoupil příštím rokem, když university, gymnasia, ústavy v neztenčené míře budou chrlít každoročně též počet nezaměstnané inteligence? Nemyslíte, kdyby se jednou prorazila zásada, že by se sáhlo pak i na vás ženy svobodné? Měli by mužové pak větší příjem odchodem všech žen, tak, aby se mohli ženit alespoň ve 30 letech?

B. P.

*

Je naivní domnívat se, že ženy, zejména vdané, ze státní služby propuštěné, pro vedení domácnosti nevyškolené, by na pracovním trhu uvolnily místo mužům. Jest jisto, že zvyklé na určitý životní standard, tím spíše, že jde většinou o ženy, jejichž domácnost by se bez jejich materiální pomoci neobešla, by se nepochybně obrátily do služeb soukromých, při čemž by jistě svých dřívějších znalostí, ve státní službě nabytých, eventuálně i znalostí plně využily a nebezpečně by konkurovaly zaměstnancům soukromým, a to tím spíše, že majíce částečně zabezpečení a chtějíce za každou cenu pracovat, spokojily by se eventuálně i s platem nižším.

Kdo tolik zdůrazňuje pouze finanční efekt zaměstnávání žen ve veřejné službě, bude asi velmi špatný úředník, ježto jedinou pohnutkou jeho činnosti jest patrně zisk a je mu příliš vzdáleno pomyšlení, že by vedle tohoto zájmu mohl někdo, třeba vdaná žena, mít také zájem na své práci jako takové.

Dr. Jaroslav Šimák.

*

Měla by státní pokladna prospěch? Přicházejí v úvahu hlavně dvě eventuality. Propuštění vdaných žen bez přijetí zaměstnanců nových, nebo propuštění a přijetí zaměstnanců náhradních. V první eventuality by se momentálně nedočílilo pro státní pokladnu žádného zisku, neboť by se propu-

štěným muselo vyplatiti odbytné jako ekvivalent jejich příspěvků. Za dnešní situace by to pro státní pokladnu bylo horší, než výplata každoměsíčního služného za pracovní výkon. Mám-li správné informace, přišlo by v úvahu (mimo učiteleka a podniků) jenom asi 1600 úřednic.

Při druhé eventuality, jak je samozřejmo, znamenalo by přijetí sil náhradních pro státní pokladnu vydání zvýšená.

Je patrné, že ani s hlediska zájmu státní pokladny, bohužel dnes tak aktuálního a naléhavého, nepřineslo by propuštění vdaných žen žádného zisku.

Ing. V. V.

*

Pan Šušlík píše o tragických scénách nezaměstnaných učitelů u okresních školních inspektorů. Mám jednomu z nich pomoci já? (Jsem učitel i má žena.)

1. Místo jedné bídy (nezaměstnaného kolegy) budou dvě (mé ženy a má), protože mých 861.50 Kč měsíčně prostě nestačí.

2. Místo nezaměstnaného kolegy bude zaměstnána má žena — práce v domácnosti nemůže jejím pracovním schopnostem dostačit.

Kluzák.

*

Měly-li by býti vdané státní zaměstnankyně za to, že se vdaly, trestány ztrátou řady set korun měsíčně, znamenalo by to, že kdyby se nemohly nebo nechtěly odhodlati k této těžké oběti, byly by zatlačovány od manželství. Je nasnadě kam: do pohlavního života mimomanželského, útekem před manželstvím a od něho, někdy snad i cestou jen formálního rozvodu, jak se to, podle novinářských zpráv, nedávno stalo ve Vídni z důvodů daňových úspor. Míst by takto nepřibýlo. Myslím, že útok na právo státních zaměstnankyň na manželství je tedy v podstatě útokem na rodinu. Je zřejmo, že toto není zájem státu, který přece musí hájit rodinu jako svůj základ. Bylo by planou a nebezpečnou ilusí, kdyby mravní smysl žen — a mužů — byl vystaven zkoušce dnes tak těžké.

J. F.

*

Tito lidé si pak koupili celá zařízení bytů na dluh, stavějí domky, mají staré rodiče, které živí atd. Uvážili p. pisatelé, z čeho by to jedinec z oněch dvojic zaplatil? Kolik nucených dražeb by nastalo? Kdo by zde ztratil? Tyto dvojice se začnou rozvádět a k rozvodům by jistě došlo, jako již došlo teď v mnoha případech z pouhých pověstí o propuštění vdaných žen z úřadů. U mnohých pro pouhý strach z budoucnosti, neboť všichni muži nejsou vzorní manželé.

Bylo by rozvráceno tisíce rodin, rozmnožily by se jen řady nespokojených, rozervaných lidí, jichž stát má dnes nejméně zapotřebí. Snad přece nechce někdo říci, že tímto způsobem se dá řešiti krize!

M. Hanák.

r ů z n é

Oprava: V článku „Boj o platy a co s tím souvisí“ v kapitole „Program“ mělo být správně: „Celkem je v ní učitelstvo živlem nejpokrokovějším...“ (nikoli „nejpokojnějším“).

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačící stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágner, Brno-Česká 16.

nové knihy

Bedřich Hlaváč: **FRANTIŠEK JOSEF I.**, život, povaha, doba, 720 stran, 293 ilustrací, brož. Kč 125.—. Vydal Fr. Borový 1932.

Z odstupu 16 let, jež nás dělí od smrti předposledního Habsburka na trůnu rakousko-uherské monarchie a nekorunovaného českého krále, posuzuje významný český žurnalista Bedřich Hlaváč, před válkou vídeňský dopisovatel „Času“ a pozdější šéfredaktor Tribuny, život, povahu a činy muže, který ironií osudu dal svým podpisem noty, vypovídající válku Srbsku, povol k zahájení nejstrašnější války, jakou kdy zažil svět. Pro nás je toto dílo pozoruhodné tím, že se zde František Josef I. ocitá po prvé na soudu národa svobodného a že převážná část díla je věnována poměru Vídně k Čechám a české politice v letech 1848—1916. Setkáváme se zde tudíž se všemi významnými osobnostmi, které za jeho vlády stály v popředí českého politického života. Historie našich dlouholetých národních zápasů, vyznačených jmény Palackého, Riegra, Havlíčka, Pražáka, Grégrů, Herolda, Kaizla, Kramáře, Klobáče, Práška, Stránského a pochopitelně i Masaryka, vítězně vyvrcholená válkou a převratem, je tu zachycena vybrošeným perem a ověřena osobními zkušenostmi vídeňského parlamentního zpravodaje. A právě tak, jako politický horoskop tohoto Habsburka byl potřísněn krvavými stopami dynastií utlačovaných národností, byly i cesty osobního a rodinného života tohoto citově chudého císařského byrokrata taraseny katastrofálními překážkami. Mexická tragedie jeho bratra Maxmiliána, milostné drama jeho syna Rudolfa v Mayerlingu, usmrcení císařovny Alžběty anarchistou Luchenim v Ženevě a konečně sarajevský výstřel, nepočítaje v to dva atentáty na jeho vlastní osobu a množící se rodinné skandály, byly marne varujícími příznaky neodvratitelného konce říše dvouhlavého orla. Rok 1918 naplnil doslova věštecké dvouverší autora rakouské hymny a tak skutečně osud trůnu habsburského Rakouska byl osudem.

Autentické podobizny a fotografie ze všech fází života císařova i členů císařské rodiny, ministrů, politiků jsou bohatým a cenným doplňkem tohoto díla, které v budoucnosti bude hledaným pramenem naší politické historie.

Stanislav K. Neumann: **ZLATÝ OBLAK.** Román. Grafická úprava a přebal od Karla Teige. 300 stran se čtyřmi kresbami A. Hoffmeistera, brož. Kč 39.—, váz. Kč 49.—. Vydal Fr. Borový 1932.

Byla-li dosavadní básnická tvorba Stanislava K. Neumanna nepřetržitou oslavnou písní přírody a nespoutaného života, je jeho první román „Zlatý oblak“, jich prosaickou ódou. A nemohl-li snad v sevřené či volné formě básnické skladby vyzpívat všechno to okouzlení své pohanské duše přírodou, našel ve své prvé románové próze úrodného lánou tolik, že ho pro jiskřivost blankytného obzoru ani nedohlédneš. Hrdinou tohoto lyrického románu je malíř Jindra, ožívající citově i fysicky uprostřed civilisací dosud ne zcela porušené přírody, upomínající na Měsíční údolí na konopištském potoce. Jindra dělí své sympatie mezi dvě trampské osady Nevadu a Rudých vlků, osídlované na koncích týdnů a o dovolených příslušníky pražské umělecké společnosti. Marion, úřednice, vrátilší se právě z přechodného úředního pobytu v Paříži, tráví v osadě Rudých vlků, spravované jejím bratrem šerifem, svoji dovolenou. A odtud počíná román dvou sensitivních srdcí, zasazený do myšlenkového prostředí, kde živelná touha nespoutaných lidí po volném žití v přírodě, konfrontovaná s názory dnešního pačourství, rozleptává i tradici pečlivě nanesenou fasádu konvenční morálky hořených desetí tisíc. A nebyl by to ani „bouřlivák a anarchista“, Stanislav K. Neumann, kdyby se tu aspoň letmo nevyrovnal nebojácně s dnešním společenským řádem a nepokusil se rozbořit nejednu politickou legendu. Každý jen trochu informovaný čtenář — pozorovatel civilního zákulisí naší pražské umělecké společnosti, najde v objektivu Neuman-

nova biografického románu řadu věrně zaostřených postav, mihajících se nejenom na předních divadelních scénách, ale i v literárních redakcích a kavárnách, ba i po navoskovaných a vykobercovaných podlahách různých společenských klubů.

Karel Čapek: **O VĚCECH OBECNÝCH ČILI ZOON POLITIKON.** Spisů Bratří Čapků svazek XXXII., 168 stran s obálkou Karla Teige. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 35.—, vydal Fr. Borový 1932.

Do poslední své knihy shromáždil a utřídil Karel Čapek ze svých úvah o politice a veřejném životě, rozestých po různých ročních Přítomnosti, Lidových novin i jině od roku 1924. Vstupní essayi Betlém a další chláchoři rozpálené hlavy, stěžující si do našich „malých poměrů“, a dovozuje, že i v našich stísněných malých poměrech lze dokázat velké věci. V kapitolách O politice, O naší straně, O ženách a politice, O tradici, O duchu demokracie, Tři kázání, rozbírá svůj vlastní poměr k politice a jejím formám a zdůrazňuje, že v každém počínání a povolání možno mít vliv na vyčištění či zkalení naší politické atmosféry. Kapitoly O relativismu, O pesimismu, O loyaltě, O amerikanismu a O tyranii strojů vysvětlují jeho filosofický postoj k různým otázkám doby. V nejobsáhlejší essayi „Sám o osobě a věcech závažnějších“, rozdělené na pododdíly O té státnotvornosti, O demokracii, O nacionalismu, O tom socialismu a konečně O Čapkovské generaci, shrnuje důvody, mluvící pro i proti a vymezuje sobě i intelektuálům, kteří bývají zařazováni ať oprávněně či neoprávněně do generace označované jeho jménem, místo v našem veřejném životě. Svoji upřímností, názorovou otevřeností, a u autora významu a jména Čapкова velkou měrou i skrovností, je to nejen statečná, ale i příkladná knížka, přihlížíme-li k tomu, kolik dnes žurnalisticky činných spisovatelů mohlo by bez uzardění se dovolávat svých někdejších politických názorů. V každém případě jest to knížka, bez níž se příští historik Karla Čapka neobejde, bude-li chtít dokonale vystihnouti jeho opravdový žurnalistický i lidský profil.

Josef Čapek: **DOBŘE TO DOPADLO ČILI TLUSTÝ PRADEDEČEK, LOUPEŽNÍCI A DETEKTIVOVÉ.** Zpěvohra o dvou dějstvích na hudbu Jaroslava Křičky. 76 stran. Brož. Kč 10.—. Vydal Fr. Borový, 1932.

Josef Čapek s Jaroslavem Křičkou složili dětskou hru o Tlustém pradědečkovi, který upadl v loupežnické krémě do rukou loupežníků, mnoho od nich zkusil, aby však na konec sebe i vznešeného lorda Haveloka z loupežnických tenat vysvobodil a šťastně se domů k panímámě vrátil. Autoři tu nestvořili jenom okouzující dětskou operetu pro děti, ale předvádí i nám, dospělým, v retrospektivní feerii náš vlastní dětský strach, který se nás zmocňoval před loutkovými scénami. První uchvácení světly, krásnými slečnami a siláckým raubířstvem, prostě celý ten první souborný přehled světa, kterým nám byly loutkové hry, svět, který, zatím co jsme polo seděli, polo stáli před plachtovou boudou ztrácel svoje šupinky, do kterých byl před námi zaklet, to vše dovede v nás autor svým jedinečným způsobem oživit a nás znovu okouzlit. A věřte, že loutky a cestování vytvářejí z dětí lidi. Cesta z domova do Prahy, z domova na konec Evropy, jsou zážitky, které stvoří osobnost příštího Evropana. Vytváří se vědomí, že mimo rodný dům jsou ještě jiné světy. Vzniká touha vyrazit. Touha po dobrodružství, touha globetroterství, žádostivost setkání s lidmi, s mnoha lidmi mnoha tváří. Loutkové hry jako by byly prvním uzríváním dítěte v chlapce nebo dívku. Hra o námořních pirátech stvoří v nás touhu po moři, která v nás trvá tak dlouho, dokud nejsme u moře; a ještě déle.

Hra Josefa Čapka je dvěma hrami v jedné. Jedna pro děti a druhá pro dospělé. Děti v ní uvidí a uslyší svou podívanou, nový druh snu o světě. Dospělým se dostane pak vzpomínky na tento sen, jakési vlastní historie o vlastním vývoji, vzpomínky, kterou může ovšem zprostředkovat a vybavit jen skutečný básník a skutečný hudebník. A ti zde jsou.

Mezi nejzajímavější knihy v anketě Lidových Novin patří tyto naše:

	Brož. Kč	váz. Kč		Brož. Kč	váz. Kč
MINISTR Dr. ED. BENEŠ: Demokratická armáda, pacifism a zahraniční politika (Časové otázky sv. 16.)	10.—	—.—	V. LESNÝ: Indie a Indové (Pout staletími)	70.—	—.—
MAHATMA GANDHI: Můj život	45.—	57.—	J. LOWELLOVÁ: Děvče mezi námořníky	35.—	45.—
FRANTIŠEK KOVÁRNA: Současné malířství (ARS sv. 12)	40.—	50.—	S. DE MADARIAGA: Angličané, Francouzi, Španělé	35.—	45.—
PAUL DE KRUIF: Lovci mikrobů	55.—	65.—	H. DE MAN: Cesty tvořícího socialismu	30.—	45.—
JAROSLAV KVAPIL: O čem vím (Što kapitol o lidech a dějích z mého života)	70.—	82.—	L. C. MARSHALL: Po stopách lidského pokroku	52.—	62.—
T. E. LAWRENCE: Bouře nad Asií (Vzpouřa na poušti)	45.—	55.—	JIRÍ POLÍVKA: Slovanské pohádky	45.—	—.—
			A. PRAŽÁK: Literární Slovensko	50.—	—.—
			R. W. SETON-WATSON: Slovensko kedysi a teraz	75.—	90.—

Přečtěte si je! • U všech knihkupců!

Nakladatelství „ORBIS“, Praha XII.

ANKETA LIDOVÝCH NOVIN

doporučila ústy vynikajících účastníků tyto naše knihy

VÍTĚZSLAV NEZVAL: Skleněný havelok Básně

Stran 212. Brož. Kč 40.—, váz. Kč 52.—

KAREL POLÁČEK: Hlavní přelíčení Román

Stran 332. Brož. Kč 32.—, váz. Kč 44.—

KAREL ČAPEK: O věcech obecných čili Zoon politikon

Stran 118. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 35.—

Marsyas čili na okraj literatury

Stran 264. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 45.—

BRATŘÍ ČAPKOVÉ: Devatero pohádek

Stran 264. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 40.—

JAN WELZL: Třicet let na zlatém severu

Stran 284. Brož. Kč 36.—, váz. Kč 46.—

Po stopách polárních pokladů

Stran 296. Brož. Kč 36.—, váz. Kč 46.—

Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě

Stran 192. Brož. Kč 24.—, váz. Kč 34.—

FERDINAND PEROUTKA: Budování státu

Vychází v sešitech à Kč 3.60

STANISLAV K. NEUMANN: Zlatý oblak Román

Stran 300. Brož. Kč 39.—, váz. Kč 49.—

OLGA SCHEINPFLUGOVÁ: Dvě z nás Román

Stran 308. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 47.—

DOPISY O. BŘEZINY III. Františku Bílkovi

Stran 196. Brož. Kč 50.—, váz. Kč 90.—

Dodá vám každý knihkupec a

Fr. Borový, nakladatelství

Praha I., Národní tř. 18